

פרשת השבוע "קרח" (ובו י' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק כ"ח "טיפול בכפפות משי"

הקנאה והכבוד, ושתייהן יחד הביאו אותו לחלוק על משה רבינו, דבלא הגאווה אף אם הייתה לו הקנאה לחוד הרי לא היה מעז לצאת בכל הכוח לחלוק על משה שהרי מתבטל הוא כלפי משה רבינו, ולפיכך צריכים למידת הכבוד שיהיה לו את הכוח לחוש את עצמו "מן דאמר" מול משה רבינו, ולזה צריכים המון עזות של כבוד ובלא זה אין מקום למחלוקת, ומאידך כבוד לחוד בלא קנאה לא היה מביא אותו לחלוק על משה, שהרי בלא מידת הקנאה אין את הכעס וההקפדה על המעשה שנעשה, נמצא שכרוכים הם זה בזה.

עוד כתב ב"אבן שלמה" דמידות הן לפי טבע הגוף, דהיינו מכוח טבעי הגוף נפעלות המידות הטובות והרעות בשל מזגיו הטובים או הרעים. וב"כלי יקר" בפר' חיי שרה כתב שהקנאה וכל המידות הטובות והרעות ששייכות לחומר הגוף מושפעים מההורים גופא שהם השותפים באדם (לבר הבורא) דגי שותפים באדם כדאיתא בגמ' בנדה (דף ל' ע"א) נמצא שהאבא והאמא מעבירים עם הכוחות והחלקים הגופניים גם את המידות שנובעים מכוח הכוחות הגופניים.

ועתה לפי"ז יובן שפיר מפני מה התפלל יעקב אבינו שלא יקרא שמו על מחלוקת קרח ועדתו, דהיינו שלא יאמרו שהמידות הרעות שהיו לקרח נובעים הם ממנו, ובאמת לא כן הוא, שהרי יעקב אבינו היה תכלית השלימות וברור שהוריש לבניו רק את המידות הטובות, ויש כוח לאדם מצד מידת הבחירה שלו להרשיע גם אם יש לו מידות טובות, שאם לא כן ניטלה כל הבחירה מהאדם, שהרי כל אדם מוכרח מכוח מזגיו הרעים שהושרשו בו ומושפע מהם לטוב ולמוטב, וא"כ בטלה ממנו כוח הבחירה. אלא ודאי שלאדם יש את כל הכלים לגבור על אלו. וגם להיפך, אפילו אם יקבל את כל הכלים הנכונים והטובים לא מתבטלת ממנו האפשרות להרשיע. וכך כותב ב"אבן שלמה" גופא, דיש מי שנפשו טובה בטבע מידותיה ואף על פי כן הוא רשע. לפי"ז ברור שקרח היה צדיק גמור מכוח הטבעים הטובים שהיו בו, אלא שהוא מצד עצמו בחר להרשיע (כי השחית את נפשו, ויתכן בשל אשתו הרעה, כפי שמובא במדרש שהיא לגלגה עליו שנתן שיעשו אותו קרח כדלעת, והיא רצתה שלא ייכנע למשה רבינו אלא יעמוד על שלו, כי גם הוא מאן דאמר, בכך הכניסה בו את ארס הכפירה שפעפה בו למרוד בנבואת משה רבינו. על כן תפילתו של יעקב אבינו הייתה שרק בייחוס לדוכן יקרא שמו עליו, שזה אומר שהוא יירש ממנו רק את המידות הטובות ולא

א) מחלוקת קרח שורש המידות

איתא בפרשה (פר' ט"ז פס' א') **"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי וחתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן"**.

ובפרש"י: בן יצהר בן קהת בן לוי, ולא הזכיר בן יעקב, שביקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר בקהלם אל תחד כבודי. והיכן נזכר שמו על קרח? בהתייחסם על הדוכן בדברי הימים.

וצ"ב מה העניין לא להתייחס, והרי את מציאות היחס אי אפשר לשנות, ובפרט שרואים שבפועל בעניין היחוס בדברי הימים נמנה אחרי יעקב, הרי שיש לקרח שייכות עם יעקב אבינו.

וב"רנת יצחק" (להגאון רא"י סורוצקין שליט"א ראש ישיבת טעלו הביא את ה"אבן שלמה" (להגר"א ז"ע פ"א) ובו מבואר דכל החטאים מושרשים במידות דהיינו המידות משפיעות שבעקבותן נשרשים חטאים מסוימים שהן תולדות המידות הללו, ובפ"ב שם כתב הגר"א דכלל המידות הם כעס התאוה והגאווה, שהן בעצם הקנאה התאוה והכבוד שמוציא את האדם מהעולם, והקנאה והכבוד משולבים המה זה בזה, ולמעשה מחלוקתו של קרח נבעה מקנאה, שנתקנא באליצפן בן עוזיאל שנבחר להיות נשיא ולא הוא שהיה קודם לו במעמד ואלמלי הקנאה לא היה בא לחלוק על משה רבינו, שהרי אף הוא ראה במתן תורה שנתן את התורה לישראל מאת ה' והקב"ה מדבר עמו תמיד, אלא שלאחר שהשתרשה בו מידת הקנאה שגרמה לו למידת הגאווה שהוא זה שראוי להיות הנשיא וממילא הבחירה שעשה משה עם אליצפן בטעות הייתה ובוזה טעה לומר שעשה משה מפי עצמו ולא מפי הגבורה (שאם משה רבינו עושה כל דבר רק על פי ציווי הבורא, איך יעז לחלוק על זה גופא שהרי בזה הוא נחלק על הבורא יתברך אלא ודאי יש דברים שאינו עושה אלא על דעת עצמו רח"ל) וברגע שנכנסה בו הגאווה שכרוכה בקנאה הרי הביאתו גם לידי כעס חמור שמביא את האדם לחלוק על אלו שהרעו עמו, וזה הביא אותו לכך שיצא מן העולם בשל המחלוקת הזו.

וזהו שנאמר (פ"ד מאבות משנה כ"א) 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מהעולם' הקנאה שקנא קרח במשה ואהרן. ובביאור הגר"א ציין על הכבוד, שהרי שורש מחלוקת קרח היה מן המידות הרעות של

וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה? עינו הטעות ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו ששמואל ששקול כנגד משה ואהרן, אמר בשבילו אני נמלט, וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו, כולם מתנבאים ברוח הקודש שנאמר כל אלה בנים להימן, אמר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום? לכך נשתתף לבוא לאותה חלוקה ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט, אשר יבחר ה' הוא הקדוש, טעה ותלה בעצמו, ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה ע"כ רש"י.

נראה דהיה חילוק גמור בין קרח ליתר בעלי המחלוקת, למעשה לאיש מהם לא הייתה שום הסמכה לסברא שיבחר לכהונה והלך במודעות שיש סיכוי קרוב לודאי שלא יבחר, דהרי לאף אחד מהם לא הייתה עינו שהטעתו לומר שיזכה, ומאי חזית שהוא יבחר כשיש מאתים חמישים ראשי סנהדראות מלבד קרח ואהרן, לפיכך הם נחשבים בגדר טיפשים שמוכנים לסכן את חייהם בסיכוי קלוש ביותר כל כך, אלא שעליהם אומר רש"י תירוץ שהם הרשיעו כל כך וניטלה מהם הבחירה, ובכה"ג ניטל שיקול הדעת לחלוטין. וצ"ע אם כל ראשי סנהדראות ניטלה מהם הבחירה, לא כ"ש יכולנו לומר כן על קרח שהיה המסית והמדיח, למה אותו תירוץ לא מיישב את השטות של קרח, אולי קרח מאותו טעם שהם איבדו את שפיות דעתם אף הוא איבד את שפיות דעתו ולפיכך הלך לאבדון בעיניים פקוחות? וצ"ב.

עוד צריך ביאור, שעליהם אומר רש"י דלא טיפשים היו, דהיינו שהם הפך החכמים משמע שמהם ניטלה החכמה ואילו קרח נותר פיקח גם לאחר מיכן, למה הם נעשו טיפשים ואילו קרח נותר באשר הוא פיקח ורק דיש לו סיבה מיוחדת במינה שהביאה אותו לעשות מעשה שאינו סותר את פיקחותו, כלומר כל ראשי הסנהדראות היו בגדר טיפשים בבירור שהלכו לעשות הקטרה אף שכמעט ברור שימותו (בפרט שמשה אמר להם שאהרן כבר נבחר ולא עומד לבחירה מחודשת וא"כ מהיכי תיתי שפקעה בחירתו שהייתה מקודם לכן, אלא א"כ נאמר שכיון שכפרו בנבואת משה וסברו שמשה רבינו עשה את הבחירה מעצמו, א"כ אפשר שגם אהרן עצמו אינו מובטח, אלא דא"כ יקשה, אולי לא האמינו בכל ההתראה של משה דמניין שימותו, אולי ישארו בחיים? ברם נראה דלאחר שבני אהרן נשרפו בהקריבם אש זרה הרי שהיו צריכים להישרף בלאו הכי אם אין דיבור של הקב"ה שמתיר להם להקטיר קטורת זרה במקום קדוש, שהרי לשיטות הרבה ראשונים הקטירו בהיכל על המזבח הפנימי וא"כ נכנסו לפניו ועברו מלבד ההקטרה, על כניסת זרים).

ובעל "משאת המלך" (הגאון רבי משה שמעון דיסקין זצוק"ל) יישב הדברים, על פי דברי הגמ' בסנהדרין (דף נ"ב ע"א) אמר ר"ל, מאי דכתיב (תהילים פ"ד ל"ה פס' ט"ז) בחנפי לעגי מעוג חקר עלי שינימוי בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה, חרק עליהן שר של גיהנום שיניו, ופרש"י על עסקי נפשות, על חנופת אכילה ושתיה הנכנסת בנפשותם, בחנפי לעגי מעוג,

יתייחס כלל למחלוקת, שלא יבואו לומר שאת המידות הרעות ירש גם מכוח יעקב אבינו ודפח"ח.

ומכל מקום צ"ע, מה ראה קרח להתקנא בנשיאותו של אליצפן שהיה רק אחד הנשיאים של לוי ולא נתקנא באלעזר נשיא הלוי ותפקידו היה חשוב יותר, שהיה גם סגן כהן גדול, ובסנהדרין (דף ק"י ע"א) איתא שאשתו של קרח אמרה לו, תא חזי מאי קעביד משה, דלבני אחוהי שוינהו סגני כהנא, למה א"כ לא נתקנא בכהונה הגדולה יותר? ואולי כיון שהיה בנו של אהרן שהיה גדול יותר אף שנטלו בניו תפקידים חשובים ביותר, מכל מקום עדיין לא ראה בכך את העוול שנעשה לו שמזה באה אליו הקנאה שהיא תוצאת הבחנה בחוסר השוויוניות. נשיאות אליצפן שהיה קטן האחים היא זו שפקחה כביכול את עיניו לראות שהחלוקה אינה ישרה, וכיון שכן כבר רוצה היה לבטל את הכל, ולא רק את סגן הכהונה חמד לעצמו אלא אף את הכהונה גדולה, ומה שהוזכר ברש"י שנתקנא בנשיאות אליצפן לומר שזה היה ה"טריגר" למחלוקת, אבל באמת כבר לא נתקנא רק בנשיאותו אלא רצה את הכל, ודו"ק היטב.

(ב) החילוק בין הטיפשות של עדת קרח והפקחות של קרח.

איתא בפרשה (פ"ט ט"ו פס' ז') **"ותנו בהן אש ושימו עליהן קטורת לפני ה' מחר והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש רב לכם בני לוי"**

ובפרש"י: רב לכם בני לוי, הרבה אמרתי לכם, דברים המתקבלים על לב, דבר אחר, דבר גדול אמרתי לכם ולא טפשים היו שכך התרה בהם וקיבלו עליהם לקרב! * הם חטאו על נפשותם, שנאמר את מחתות החטאים האלה בנפשותם**.

(* כלומר: לפי הפירוש הראשון נראה דלא התרה בהם, אלא פנה אליהם בדברי טעם, שהרי כבר קיבלו חלק גדול ועל מה באים הם לעורר מחלוקת כאשר קיבלו חלק גדול יותר מהישראלים. אבל לפי הפירוש השני היו לשון של התראה וכאן הוא מתרה להם שהתוצאות לא ישוערו ויפסידו את חייהם בשל זה, ועל זה תמה רש"י למה לא קיבלו את התראה החמורה הזאת)

(** נראה לכאורה דבא לומר דכאשר אדם מגיע למצב של חוטא בנפשו, הוא עושה דברים שאדם בעל בחירה יירתע מלעשותם כיון דיש לו דעת שקולה, אבל היכא דהרשיע מאד ניטלת ממנו כוח הבחירה. ולכאורה צ"ב דא"כ הוי כמו אונס, שהרי דעתו אינה שקולה? ברם באופן שלכתחילה היה אדם בר דעת נידון הוא על תחילת העניין, שיכול היה לפרוש ואין הוא נדון על שם סופו שאינו בר דעת דע"כ כן דהרי הגמ' אומרת בסוטה דאין אדם חוטא אלא א"כ נכנסת בו רוח שטות א"כ הוא שוטה שפטור מכל המצוות אלא ודאי שנדון על הוא על תחילתו שהיה בר דעת כן מטו בבית מדרשא מרבינו מרן הגר"ח הלוי שמואלביץ זצוק"ל).

(פ"א משי' ד') בין בן בוכרי לר' יוחנן בן זכאי, דלבן בוכרי כל כהן ששוקל וכן לוי ששוקל שקליו אינו חוטא אף שפטור מלתת מחצית השקל לקרבנות דכל העובר הכוונה לפקודים וזה נאמר רק בישראלים שנמנים מבן עשרים ומעלה הם נצטוו במחצית השקל, אבל הלויים שאינם נמנים אינם חייבים במחצית השקל ואם נתנו לא חיישינן שמא לא מסרו יפה והוי קרבן יחיד ופסול לציבור, על כך אומר שלא חוטא שמוסר יפה לציבור. אלא דלפי זה לא היה לכהנים וללויים חלק בקרבנות ציבור ואליביה דשיטתו לא מובנת תפילת משה אלא רק לפי פשוטו של רש"י דקאי על מקטירי הקטורת ולא על חלקם בקרבנות ציבור, ואילו מדרשו קאי שפיר רק אליביה דשיטת ר' יוחנן זכאי, דחולק על בן בוכרי, דאדרבה כל כהן שאינו שוקל שקלו חוטא, דהוא סובר דכל העובר היינו בים סוף חייב במחצית השקל ולפי"ז שבת לוי חייב במחצית השקל, ולפי"ז שני פירושים של רש"י תלי בשתי השיטות ודו"ק היטב.

ומו"ר מרן הגרמ"ד הלוי שליט"א רצה לומר דאין צורך לדחוק כן, דאפשר ליישב אף אליבא דבן בוכרי, דיש לומר דאף שהלויים היו פטורים מלתת מכל מקום קרח ובני ביתו (ואולי כל הלויים נמי) החמירו על עצמם לתת את מחצית השקל ומסרוהו לציבור במסירה יפה, ולפיכך היה להם חלק בקרבנות ציבור. ולפיכך התפלל משה שחלקם בקרבנות לא יתקבל.

עוד אמר מו"ר מרן הגאון שליט"א דאפילו אם לא היו הלויים שוקלים את שקליהם מכל מקום היה להם חלק בקרבנות ציבור, כיון שאף הם חלק מהציבור והכפרה שייכת לכל הכלל, והתפלל על זה משה רבינו שהכפרה לא תועיל להם כלל. ומכל מקום תמה מו"ר שליט"א, על עצם הקטרה של הקרבנות שלא יעלה להם לרצון, הלא עיקר הכפרה תלויה בזריקה וא"כ היה לו להתפלל שהזריקה לא תעלה להם לכפרה, ואמר מו"ר דצ"ל דיש ריצוי מיוחד בעצם הקטרת האימורים, והתפלל על זה משה רבינו שלא יהיה להם את הריצוי הנ"ל.

ומכל מקום תמה מו"ר הגרמ"ד שליט"א דאיתא בגמ' במנחות (דף כ"ו ע"ב) קומץ מאימתי מתיר שיירים באכילה? רבי חנינא אומר משמשלה בו האור, ור' יוחנן אמר משתצית בו את האור ברובו. ובתוס' העירו שם דהוי מצי למינקט כן גבי האימורים, דכל כמה דלא נקטרים האימורים לא מישתרי הבשר באכילה. העולה מדברי התוס' דלא רק בהקטרת הקומץ נאמר אלא גם בכל הקרבנות, דקודם שמשלה האור באימורים אין היתר אכילת בשר, נמצא דהיתר אכילת בשר הקרבן משעה שהוצת האור ברוב של אימורים, ובקרבן תמיד שהוא עולה הצתת האור ברוב הקרבן שייכא לכפרה ולפי"ז קרבן של תמיד של אותו יום ששייך לכל השישים ריבוא של כלל ישראל א"כ חלק הלויים שנחלקו על משה הוי מיעוטא דמיעוטא ומסתברא דעלתה הכפרה כבר מחלק של כלל ישראל, דהרי אין נצרכים לאותו מיעוט של הלויים הלא כבר נגמר כבר חלק הריצוי של הקרבן על ידי כל הכלל ומה בכך אם תניח את המיעוט

בשביל חנופת של לגימות מעוג שהאכילם והשקם קרח לעדתו ונתחברו עמו עי"ש, ולפי זה מובן היטב דהם נקראים שחטאו על נפשותם ובהם שייך שיינטל מהם שכלם כיון שהם קיבלו שוחד חזק מאד משל קרח, כיון שאכלו משלו וכוח לגימה זו לטשטש את עיני השכל, ולפיכך מבהיר לנו רש"י שבזה כבר לא היו פקחים, כי השוחד יעורר עיני פקחים ובטלה פקחותם ואין גבול למושג השוחד כדי לעורר את העיניים לעשות את הטיפשות הגדולה ביותר, אבל כוח השוחד שייך רק במשוחד שמתעורר, אבל קרח לא נטל שוחד אלא הוא זה ששיחד והוא הרי יכול היה לשמור על צלילות דעתו, א"כ אין לנו תירוץ שיש לנו על כל ראשי הסנהדראות, למה עשו את השטות הזו, דבשלמא הם התעוררו, אבל קרח הרי לא התעורר והיה לו לחוש לא להקטיר קטורת שהרי יישרף במחנות כנדב ואביהוא.

אלא דקרח הייתה לו נבואה שהטעתה אותו, הוא ראה דבר שיכול היה להבטיח לו שלא ימות, שהרי יצאו ממנו שמואל וכל אותם ראשי משמרות שמתנבאים ברוח הקודש ואם הוא יאבד הרי נבואה זאת לא תתקיים, וקימ"ל שאין הקב"ה חוזר בו מנבואה לטובה וא"כ על כורחך חייב הוא להינצל. ולפיכך מכוח ביטחון זה הלך לשחדם להצטרף למחנה שלו.

(וזה אומר שבשעה ששיחד את כל ראשי הסנהדראות למעשה שיחד אותם אל מותם, שהרי לפי ידיעתו עתה יודע הוא שכולם ימותו בתורת וודאי ולא בתורת ספק, ואע"פ כן הלך לשחדם כדי שלא יפרשו מהמחלוקת והלא זה דבר נורא ואיום להבנה. עוד נראה לומר על דרך האפשר. דקרח בטוח היה דמחלוקת שלו אינה מחלוקת שלא לשם שמיים, דאם הוי מחלוקת שלא לשם שמיים הרי יתכן שבניו יעשו תשובה ויחיו, אבל אם זו מחלוקת לשם שמים אין בזה תשובה, ולפיכך ממ"נ, אם בשל המחלוקת עליו להיאבד, יאבדו גם בניו שחלקו, שהרי כך היא תוצאת המחלוקת שכל מי ששותף בה כלה, ובמחלוקת לשם שמים אין תשובה ולפיכך אם הנבואה שלו אמת חייבים הם לחיות, והטעות שלו הייתה שיש כוח של תשובה גם במחלוקת, וניתן להפריד בינו לבין בניו, וממילא הנבואה לא התבטלה כלל, ולא נגעה כלל אליו ודו"ק היטב).

ג) האם לשיטת בן בוכרי שייכים הלויים לקרבנות ציבור?

איתא בפרשה (פ"י ט"ו פס' ט"ו) **"ויחור למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם"**.

ובפרש"י: אל תפן אל מנחתם, לפי פשוטו הקטורת שהם מקריבים לפניך מחר אל תפן אליהם, ומדרשו אמר יודע אני שיש לפניך חלק בתמידי ציבור אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון תניחנו האש ולא תאכלנו (תנחומא).

לפי מדרשו משמע דהיה גם חלק לוי חלק בתמידיים ובכל קרבנות ציבור, ברם מצינו פלוגתא במס' שקלים

כפרה היחיד וכל מהות כפרתו היא בתוך הכלל, ועדיין הקושיא במקומה עומדת.

וראיתי מובא בשם מרן הגאון האמיתי רבי יאשע בער זצוק"ל מבריסק, דסובר דמי שתורם במחצית השקל אף שהתרומה הולכת לתרומת הלשכה עבור כל הציבור, מכל מקום לא פקע שם המקדיש מהמעות שתורם למחצית השקל, ועל כן שייך שיש איזו שייכות בעלותית שאם באותו יום נקנה קרבן מכסף של מחצית השקל הנ"ל, הרי באותו קרבן יש איזה חלק מסוים ששמו קרוי עליו, וידע משה רבינו ברוח קדשו דבדיוק באותו יום הקרבנות של תמיד הוא מכסף שנתנו לקנות את הקרבנות, וכוננת משה רבינו הייתה דארתו חלק שיש להם שחל עליו שם בעלים יפקע מהם שלא יהיה להם שם בעלים על אותו חלק.

ואת דבריו ביסס הגאון זצ"ל על המשנה בשקלים (פ"ג משנה ג') של בית רבן גמליאל נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזרקו לפני התורם והתורם מתכוין ודוחפו לקופה. ואיתא בירושלמי (שם) דמה שעשו אף שאם לא היו לוקחים כלל את השקלים מהתורם גם היה יוצא ידי חובתו שהרי תורמים על הגבוי ועל האבוד, אך בית רבן גמליאל היה להם נחת רוח שקרבנותיהם יתקבלו ויהיו מהראשונים, ואם נאמר שאין כל שם בעלות א"כ למאי נפקמי"י להקדים את שקליהם לכתחילה? אלא ע"כ שיש איזשהו חלק מסוים להם. אלא שהדברים תמוהים, שהרי כלל איכא דהיחיד שתורם לקרבנות ציבור צריך למוסרו מסירה יפה שלא יהיה בזה שום חלק ליחיד, שאם יש ליחיד חלק הרי אין הקרבן יכול לעלות לציבור, וא"כ איזה חלק יש למקדיש, ולמאי נפקמי"י אותנו חלק, במה מוגדר כאן שם בעלים שצריכים היו להתפלל שיאבד שם זה מקרבן ציבור וגם למאי נפקמי"י לעצם הכפרה וצ"ע.

ה) מהיכן מוכיח משה רבינו שפעל עבור כלל ישראל ולא למענו.

איתא בפרשה (פר' ט"ז פס' ט"ו) **"ויחר למשה ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם"**.

וברש"י: "לא חמורו של אחד מהם נטלתי, אפילו כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי ליטול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משל"י. וכן הוא אצל שמואל (פר' י"ב פס' ג') הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי ואת מי עשקתי את מי רצותי ומיד מי לקחתי כפר ואעלים עיני בו ואשיב לכם".

נראה דמשה רבינו ושמואל היו צריכים להביא ראיה מניקיון כפיהם דהנהגתם נעשתה כהוגן ועל פי האמת, וצ"ע וכי למשה רבינו לא היו ראיות גדולות להביא להם עד כמה פעל לטובת כלל ישראל והלא הוציאם ממצרים וקרע להם את היס והוריד להם את המן והגיו להם את השליו וכמה השתדל עבורם כל אימת שנגזרה עליהם

ולא תכלה אותו הלא הכפרה לא מתעכבת על ידי זה? עוד תמה להיפך, דנניח שהאור לא משלה באותו מיעוט, הלא מדיני הקרבן יהיו חייבים להשיב את החלק שלא נאכל לתוך האור כדי שיתעכל וא"כ הוי התפילה תפילת שוא, והניח מו"ר הדברים בלא ישוב.

ד) האם שייכת בעלות מסוימת בקרבנות ציבור?

ברם באמת יש להבין את עצם הבקשה של משה רבינו שלא יתקבלו הקרבנות שלהם מצד נוסף, הלא ציבור לא הוו שותפות של יחידים, דשייך לומר דיש לכל אחד בעלות מסוימת בקרבן כמו גבי שותפים, שהרי הכפרה היא על כל הכלל בלי כל שייכות אם תרם או לא תרם, ואם כן איפה הוא החלק המסוים אותו אפשר לומר דלא יתקבל? והלא אין כאן שום חלק מוגדר ומסוים שניתן להחיל עליו בקשה שלא יתקבל.

ולמעשה דברים אלו מונחים בעצם דברי מו"ר שליט"א, דאפילו אם לא היו הלויים שוקלים את שקליהם מכל מקום היה להם חלק בקרבנות ציבור, כיון שאף הם חלק מהציבור והכפרה שייכת לכל הכלל, ויש לשאול מהאי טעמא גופא שאין הכפרה תלויה כלל בזה אם נתנו או לא נתנו אלא הרי הם חלק מן הציבור, אם כן אף אם היו שוקלים שקליהם אין להם חלק מוגדר, וא"כ היאך שייך לומר שלא תתקבל הכפרה? אלא א"כ נאמר שהבקשה הייתה שיפקע מהם שייכותם לכפרת ציבור, שהרי כפרו בשייכותם לכפרה, אחרי שחלקו על תורת משה רבינו והבקשה הייתה להוציאם מכלל הציבור שלא תחול עליהם כפרת הכלל וצ"ב.

ויעין ב"קובץ שיעורים" (ב"ב אות ת"ד) שתמה בכללות, שאין שמות יחידים בקרבנות ציבור. וכן בחידושי מרן רבי אריה לייב מאלין (ח"ב סי' נ"ג) ביאר את עניין כפרת קרבנות ציבור וז"ל "קרבנות ציבור יסוד כפרתם על הציבור, ואין בזה תורת כפרה על כל יחיד ויחיד בפני עצמו, כמו שותפין בעלמא, אלא כפרת הציבור הוא, וממילא דכחד חשיב".

ולפי"ז אי אפשר לחלק את הקרבן לחצאין שיכפר על אחד ולא יכפר על השני, דזה שייך רק במקום שיש לכל אחד חלק בעלותי מסוים, כמו גבי שותפות שיש כאן הרבה בעלויות של יחידים ולפיכך כל שותף בעלים על חלק מסוים ויכול לאסור את חלקו על השני, אבל כאן הכל בלול ואין לאף אחד איזה בעלות מסוימת אלא הכפרה חלה מכוח הציבור על כל מי שהוא מהציבור, ברם כתב שם הגאון, דמלבד מה שישנו כפרת יחיד, דישנו כפרת ציבור וחלות כפרה, ובזה אכן אין חילוק שמות יחידים, אבל יש קרבנות שיש בהם גם כפרה על היחידים כגון שעירי רגלים ור"ח דבהם יש כפרה על היחיד, שהרי מכפרים על טומאת מקדש וקודשיו, ובזה הרי מתכפר כל יחיד ויחיד וע"ז אכן הייתה שייכת בקשת משה רבינו. ברם הרי תפילת משה רבינו הייתה על חלק בתמידי היום, ובזה הרי אין חלק מסוים של

ו) האם היה לעדת קרח דין של עיר הנידחת?

איתא בפרשה (פ' ט"ז פס' ל"ב) **"ותפתח הארץ את פיה ותבלע ואת בניהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכושי"**.

"משך חכמה" דקדק בדברי הפסוק למה נקט הלשון 'ואת כל הרכושי' היה לפסוק לומר 'ואת כל רכושי'. אלא בא לומר דהיה כאן דין עיר הנידחת (דאם לא כן יש לתמוה למה אבד כל הרכוש, מאיזה דין היה על הרכוש להיבלע באדמה, דאם לא נאסר בהנאה למה שלא יוכלו ליהנות ממנו (ואם משום שמרדו במלכות א"כ יהיו הנכסים שייכים למלך כדן הרוגי מלכות) אלא דחל עליהם דין עיר הנידחת, שלא רק החוטאים אובדים אלא גם רכושי הולך לאיבוד, ואף כאן חל דין איבוד על ממונם, בר מן דין, מאיזה דין הלכו לאיבוד הנשים והטף שלא חטאו, ואם נאמר שהנשים דאף הן חטאו והשתתפו לחלוק על משה רבינו כאשרנו של קרח, מכל מקום אותם יונקים מפני מה אבדו והלא אין בהם כל דעת? אלא הוחל עליהם דין עיר הנידחת, דחל על כולם דין הריגה בלי כל חילוק.

ולהכי יש לומר דאף גבי בני קרח ששבו בתשובה ולפיכך לא מתו מכל מקום ממונם הלך לאבדון כיון שהיה בתוך המקום שאבד והוי דינו כרכוש עיר הנידחת שאף נכסי הצדיקים שנמצאים בתוכם אזיל לאיבוד ולא מהני בזה תשובה עכתי"ד יעו"ש היטב.

ברם בעניותי לא זכיתי להבין דבריו, דהדברים מחודשים ביותר, דהיכן שמענו דיש דין עיר הנידחת על אלו שלא חטאו בחטא דעי"ז וזה רק בעיר שלימה שהודחה על ידי מדיחים שבאו מתוכה ולא מעיר אחרת, ובמדבר לא חולקו לערים אלא לשבטים ושבת ראובן הודח על ידי שבת לוי וחטאם היה מרידה בנבואת משה רבינו חטא חמור ביותר אך אין זה חטא עיר הנידחת והיכן שמענו דבזה נחיל דין עיר הנידחת?

גם מיתתם הייתה בידי שמים ולא בידי אדם, אלא שיש אכן תימה עצומה למה כל אלו נענשו וכבר עמדו בזה חז"ל וכמו שהביא רש"י (פס' כ"ז בד"ה ונשיהם ובניהם וטפם והוא ממדרש תנחומא) "בא ראה כמה קשה המחלוקת שהרי בית דין של מטה אין עונשים אלא עד שיביא שתי שערות ובית דין של מעלה עד עשרים שנה וכאן אבדו אף יונקי שדיים. ובבעל הטורים (כאן פס' ל"ב) כתב "האדם אשר לקרח ס"ית חרם מלמד שעשאן חרם על שנתחברו לקרח".

ועל זה הדרך נראה בדברי הרמב"ן ז"ל (בפס' כ"ז) וז"ל "ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו, שיעור הכתוב סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה פן תספו בכל חטאתם, ואל תגעו בכל אשר להם והטעם שאם לא יסורו משם יהיו נבלעים בפי הארץ ויזהירו שלא יגעו להציל ממונם דבר ולקחת להם כי חרם הוא, ור"א אמר שאם באו להציל ממונם ירדו שאול כמוהם ואם

פורענות האם אין בכל הראיות הללו די עד כמה הוא רועה נאמן לעם ישראל, למה ההוכחה שהביא נחשבת כראיה של ממש ולא כל אלו? וצ"ב.

וב"טיפה מן הים" להגר"מ זילבר שליט"א מוציא מכאן יסוד גדול דכדי להוכיח לבריות כי הסיבה היחידה שהוא פועל זה כי הוא חושב רק עבור כלל ישראל ולא על עצמו אין די בכל הטובות שעשה כי עדיין יכולים לבוא בטענות סרק כי לעולם עיקר המטרה שלו הייתה להשתרר על עם ישראל ואדרבה כל מה שהוא פועל טובות הכל זה לתכלית זו שישתרר עליהם, ולכן כדי להוציא מלבם של בעלי המחלוקת לא הביא את הראיות הללו, רק את זה שמעולם לא נטל כל טובת הנאה מהם, ניקיון כפיים זו ההוכחה הגדולה ביותר שכל מטרת השליחות שלו היא לשם שמים דהיא רק להטיב עם הבריות, ועל כן השיב משה רבינו שכיון שטענתם אלי שכל כוונתי במינוי אהרן לכהן גדול ונטילת המלוכה עליכם הכל בשביל להשתרר עליכם, זה אינו, כי אם זו הייתה מטרתני מורה הייתי לעצמי לקחת דברים מינימאליים מן הכלל כפי שנוהגים כל המלכים שנטלים ארנונות לצורך חיזוק המלוכה, ואם בכל עת גם כשלא היה לי כסף וצריך הייתי לטרוח להגיע ממדין למצרים כדי לגאול אתכם לא נטלתי עבור כל זה אפילו פרוטה אחת אות היא שפעלתי רק למען הכלל ולא למעני.

(ועדיין צ"ע למה לא הביא להם ראיה מזה שבמלאכת המשכן יכול היה ליטול מעט כמורה היתר כמו כל אפוטרופוס שמשביעים אותו וכן אשה על עיסתה, ואלו משה רבינו לא נטל אפילו פרוטה אחת א"כ נקי כפיים הוא ביותר, ונראה דההוכחה הטובה יותר אם אינו נטל מהציבור דרך שררה כי כך טבע מנהיגים ומשה רבינו ושמואל נמנעו מלטול מכספי הקהל פרוטה אחת).

ובדרך נוספת ביאר הגר"מ שליט"א: באמת כל הפעולות שעשה משה עבור כלל ישראל לא היה מכוחו ובזכותו של משה רבינו אלא הכל נפעל מידי הקב"ה, וכפי שמובא במדרש [פרשת שמות] כאשר הקב"ה ביקש את משה רבינו לילך למצרים סירב לכתחילה, אמר הקב"ה למטה לילך וכיון שהלך המטה הלך משה אחריו. וכן בקריעת ים סוף, איתא במדרש [פ' שלח] שלא רצה הים להיקרע מפני משה רבינו עד שהניח הקב"ה את ידו על הים ונקרע.

לפיכך לא יכול היה משה להוכיח מכל זה, שכן אין אלו בעצם המעשים שלו ויתכן שכל מי שהיה נעשה מנהיג היה עושה כן בשביל כלל ישראל, ועדיין העיקר חסר לבני ישראל כראיה שהוא זה השליח שנבחר באמת ולא שקם מעצמו ופעל עבורם בעת שלא היו מגובשים כעם, לפיכך הביא להם ראיה, ממה שהוא פעל מכוחו עצמו, ולזה הראיה היא זה שתמיד נהג לקחת רק משל עצמו ולא משל אחרים וזה נחשב כפעולה שאכן עשה בשביל כלל ישראל ובזכות זה אכן ראוי הוא להיות מנהיג כלל ישראל, ודו"ק היטב.

6
שמהני התשובה לחוטא גופא שלא ידונו אותו במיתת עיר הנידחת הוא הדין שיציל שלא ילך לאיבוד.

ובתוס' חדשים (על המשניות סנהדרין פ"י מ"ה) תמה על דברי הכס"מ דאם טעם הרמב"ם לפסוק כ"ר שמעון, והלא קיימ"ל דאין הלכה כ"ר שמעון בדרשות טעמא דקרא היכא דאתי נפק"מ לדינא על ידי דרשת טעמא דקרא, והלא איכא נפק"מ בין שיטת ר' שמעון דאזיל בתר טעמא דקרא וכגון בצדיק שאינו גר בעיר אבל נפלו נכסים בירושה בעיר הנידחת, אי אזלו נכסיו לאיבוד, דלשיטת ר' שמעון ינצלו הנכסים, משום דהתם לא שייכא האי טעמא, דהרי לא גרמו נכסים אלו שיבוא לגור בעיר הנידחת, אבל לרבנן דלא אזלו בתר טעמא דקרא אף ממון זה אזיל לשריפה, וכיון שאיכא נפקמ"נ בין דבריהם אין לפסוק את דינו של ר' שמעון.

עוד שתי נפק"מ נוספות מצא מנ"ח (מצוה תס"ד אות כ"ו) א) לענין מלבושים, דאי מטעמא דר' שמעון דזה גרם לו לישב בעיר הנידחת מלבושים אינם גורמים לישב בעיר, שהרי בכל מקום הוא לבוש ולא יחסרו לו לבושים, משא"כ לשיטת רבנן דהוי גזירת הכתוב מ"כ אשר בה" דאין כל נפק"מ בין לבושים לשאר נכסים דהכל הולך לאיבוד. ב) נפק"מ נוספת כתב במנ"ח, בנכסי קטנים שלא שייך גבייהו הטעם, מי גרם להם שידורו נכסיהם, שהרי אינם גרים במקום בשל ממונם אלא אגב אביהם, ועוד שהרי הם אינם ברי דעת ולא שייך לומר שנגררו בתר ממונם, ולשיטת ר' שמעון י"ל דממונם פלט, אבל לת"ק דהוא גזירת הכתוב דממונם אבד בכל עניין, וכיון שכן יש לתמוה על הרמב"ם דפסק ההלכה כ"ר שמעון והלא אין ההלכה כמותו בטעמא דקרא.

וב"ערוך לנר" (שם) ביאר את דברי הרמב"ם דלא מטעמא דר' שמעון פסק את דינו, אלא רצה לבאר למה נכסי צדיקים שמתגוררים בתוכה אובד ואילו נכסי יושבי עיר אחרת אינם הולכים לאיבוד אף שנמצאים בתוכה ומשום דממעטינן לה מפסוק "שללה ולא שלל עיר אחרת" (דכיון שהבעלים מתגוררים בעיר אחרת לא אזיל הממון בתר העיר אלא הוא שלל עיר אחרת).

ובזה מחולק הוא על בעל התוס' חדשים שהעלה בתור מילתא פשיטא דלרבנן כל ממון שנפלו לצדיק שישב בעיר אחרת אובד, וכנראה לשיטתו הוא שלל עיר אחרת שהופקד ממון זה בידי תושב עיר הנידחת, דבכה"ג הוא שלל עיר אחרת אבל נכסים שנפלו בעיר זו לצדיק שישב בעיר אחרת אזלינן בתר העיר הזו והוא שלל עיר זו, ובאמת שזה דבר תימה דמה עשה את הממון הזה לשלל לעיר הזו?

ולפי"ז לא פסק הרמב"ם כלל כ"ר שמעון אלא ס"ל דהיכא דהממון מנותק מהבעלים לא חל על זה שם של נכסי עיר הנידחת אף אם היה בעיר, ואילו אם היה הממון בעיר והבעלים שבו בתשובה לא יועיל, כיון שהממון שייך לעיר, ולפי"ז סבירי ליה ל"משך חכמה" דהוי כאן פסק של עיר הנידחת על הממון של בני קרח

כן יהיה זה כטעם ותבט אשתו מאחוריו ותהי נציב מלח כאשר הזכרתי בטעמו שם".

והנה לפי פירוש זה נראה דמשה רבינו החיל דין חרם על כל הנכסים שלא יוכלו ליהנות מהם ונראה דאף על רכוש בני קרח אהני דין החרם דלא פלט אף ששבו בתשובה, ברם לדברי "משך חכמה" הוחל כאן מעין דין עיר הנידחת ונראה אף לדבריו שהיה זה דין מחודש ביותר שיש להם דין עיר הנידחת, עם כל זאת באיבוד נכסים היה דין עיר הנידחת שכל הממון שנמצא בעיר אובד ואפילו של הצדיקים.

והנה בדין עיר הנידחת גופא מצינו בדברי הרמב"ם (פ"ד מהל' עבודת כוכבים ה' ו') דמהני תשובה בעיר הנידחת ונראה בפשטות דמהני אף אחרי התראה וכבר השיג עליו בראב"ד "אמר אברהם, טוב הדבר שתועיל להם התשובה, אבל לא מצאתי תשובה מועלת אחר ההתראה ומעשה" והשגתו פשוטה מאד, היכן מצאנו בחיובי מיתת ב"ד דמהני להו תשובה להימלט מדין מיתה. וכבר ביאר ב"חזון יחזקאל" (תוספתא סנהדרין פ"י י"ד הל' א') דאף לשיטת הרמב"ם אין הכוונה שמהני להו תשובה שלא ידונו אותו למיתה, אלא דפקע מינייהו שם מיתת עיר הנידחת דהוי בסיף והדרי להיות כיחידים דהו בסקילה. ולפי"ז לא מהני כלל תשובה להפקיע חיוב שהיה קודם לכן, וודאי דלא סבר ה"משך חכמה" דיחול כאן חומר דין עיר הנידחת דלא יועיל תשובה כלל, שהרי לא היה כאן מיתת בית דין רק מיתה בידי שמים ובוזה מהני תשובה, ולפיכך נמלטו ממיתה בידי שמים רק דסבר דלא יועיל להציל את ממונם.

ובאמת ברמב"ם עצמו בעיר הנידחת (שם הל' ז') כתב וז"ל "נכסי הצדיקים שבתוכה והם שאר יושבי העיר שלא הודחו עם רובה, נשרפין בכלל שללה, הואיל וישבו שם, ממונם אבד ממונם אבד". הרי לנו דלא מהני תשובה בעיר הנידחת להציל את הנכסים והוי חמור טפי דלענין הם עצמם חל איזה סוג של הצלה מדין עיר הנידחת דאינם מתים במיתת עיר הנידחת.

אבל לגבי הצלת הממון אינו מועיל, וכתב הרמב"ם ז"ל הטעם הואיל וישבו שם ממונם אבד. וכתב בכס"מ וז"ל "משנה פרק חלק (דף קי"ב ע"ב) נכסי צדיקים שבתוכה אבודים, ובברייתא בגמ', מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו, מי גרם להם שידורו בתוכה, ממונם, לפיכך ממונם אבד. וזהו שאמר רבינו, הואיל וישבו שם ממונם אבד". אלא שדבריו תמוהים מאד, היאך יכול להיות שעל זה גופא לא תועיל תשובה, בשלמא אי הוי גזירת הכתוב דממון עיר הנידחת אובד בלא כל טעם, אפשר לומר דכל שנחשב ממון עיר הנידחת הרי הוא אובד ולפיכך לא מהני לזה תשובה, דהממון שבעיר נותק מבעלותו הפרטית של הצדיק והוי חלק מממון העיר שהולך לשריפה, אבל אם הוי מטעם דזה הוי המסבב לשיבה שאלמלי הממון הנ"ל לא היה נגרר לשבת (כשיטת ר' שמעון דדריש טעמא דקרא והכי איתא בברייתא התם) אמאי לא מהני בזה תשובה דכפי

התורה "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן" הוא משום דעד עכשיו היה עליו חשש נפל, ומזה יליף רשבי"ג שלאחר ששהה הולד שמונה ימים תו אינו בחשש נפל. ולתוס' ח' ימים דקרבן זה מגזה"כ, ומכל מקום שמעינן דלאחר שמונה ימים שוב אינו נפל ומותר לשחוט את הולד ואין עליו חשש נבילה. דהכי איתא בגמ' בשבת (דף קל"ו ע"א) דבליל שמיני אפשר לשחוט את הבהמה ולאוכלה, ומבאר רש"י הטעם דהגם דלגבי קרבן אינו ראוי עד ליום השמיני, התם משום דלגבי קרבן יש דין יום ואינו כשר בלילה אבל מתחילת ליל שמיני יצא מכלל ספק נפל.

אבל בתוס' בזבחים (דף י"ב ע"א ד"ה יום להרצאה) מבואר שקרבן בליל שמיני אינו רק פסול מחמת דין לילה אלא הוי פסול במהות, ונפק"מ דאם היה בו רק פסול לילה אם עלה לא ירד, אבל אם שחט בליל שמיני אם עלה ירד כמו בכל מחוסר זמן. ברם צ"ע, הרי בגמ' מבואר להדיא דבליל שמיני אין חשש נפל ואפשר לשחוט בהמתך חולין ואם כדברי תוס' דהוי בתוך שמונה הרי הוא נפל גמור והיאך מותר לשחטו ועין ברעק"א שם שמציין לתוס' בזבחים הנ"ל.

ובתשובות מן החת"ס ז"ע (נור"ד סי' י"ז) כתב לבאר את דברי התוס' דמה שאמרה תורה שקרבן כשר רק מהיום השמיני אינו משום חשש נפל, דגם בגוונא שאין כל חשש בעינין להמתין ליום השמיני להכשר קרבן, ולכן בליל שמיני שכבר אין חשש נפל כדמוכח בגמ' שמותר לשחוט בהמת חולין מליל שמיני, אפילו הכי פסול הקרבן מדין תוך זמנו, ומכל מקום הוכיח רשבי"ג, דממה שמותר להקדיש קרבן מליל שמיני מוכח שאין חשש נפל, ועוין בתוס' בב"ק דף י"א ד"ה בכור שנטרף ובמהר"ם שם) אולם נראה דרש"י ז"ל למד שהטעם שאמרה התורה שבהמה כשרה רק מיום השמיני והלאה לקרבן משום דעד עכשיו הייתה בספק נפל ומיום השמיני יצאה מידי חשש זה ומאחר ומפורש בגמ' שמותר להקדיש מהלילה מוכח מינה שמליל שמיני יצאה כבר מידי החשש וליכא רק פסול לילה וממילא עם עלתה לא תרד, ולפי"ז אתו שפיר שיטת רש"י ותוס' על נכון ועו"ש.

ומכל מקום תקשה על רש"י תמיהת התוס' שם מהגמ' בבכורות (דף מ"ט ע"א) דשלושים יום הוא גזה"כ דאמרינן התם אם פדה את בנו בתוך שלושים ונתאכלו המעות בתוך לי' אין בנו פדוי וצריך לפדותו מחדש, ואם נימא דבידיע לן שכלו ליה חודשיו יכול לפדותו בתוך שלושים, למה נתאכלו המעות הלא איגלאי מילתא שהיה בר קיימא והיה לפדיון לתפוס? אלא ע"כ דתוך לי' יום אין הפדיון תופס אפילו כלו ליה חודשיו וזו לכאורה ראייה מוכחת דלא כשיטת רש"י והחינוך.

וראיתי ב"כנפי יונה" ליישב, דגם לשיטת רש"י והחינוך מה שאמרה התורה שפודים את הבכור ביום לי' משום דאמרה תורה לפדות את הבן ביום שאין יותר ספק על התינוק אם הוא נפל, ולכן אמרה תורה שקודם ללי' יום לא יהיה פדיון הואיל וזהו זמן ספק, ממילא אין מכאן

ולהכי לא מהני תשובה להפקיע את האבדן מהנכסים ולהכי כתיב וכל הרכוש לומר שהרכוש היה חייב ללכת לאיבוד ודו"ק היטב.

ז) בעניין בכור שידוע עליו שכלו לו חודשיו אם חייב בפדיון מידיה?

איתא בפרשה (פ"י פס' ט"ו) **"כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה"**.

בספר החינוך (מצוה שצ"ב) כתב "מצוותו הוא משיש לו לי' יום ומעלה משיצא מכלל נפל, שנאמר ופדויו מבן חודש תפדה" ובמנחת חינוך דייק בדברי החינוך, דמה שאמרה התורה שמצוות הבן הוא רק מיום שלושים יום ואילך, משום דעד עכשיו היה עליו חשש נפל, ברם אם ידוע לנו שכלו לו חודשיו מיד שנולד יצא מחשש נפל יכול הוא לפדותו (ואפשר שחייב) לפדותו קודם לי' ימים. וכדבריו הבינו תוס' (ב"ק ד' י"א ע"ב ד"ה בכור שנטרף) בדעת רש"י, אולם תוס' חלוקים עליו, דזו גזירת הכתוב דפדויו מבן חודש ואין זה משום חשש נפל, דגם אם ידוע לנו שכלו לו חודשיו ואינו נפל אין את המצוות פדיון בכור, רק עד שיעברו עליו לי' ימים, וכן היא דעת תוס' בבכורות (דף מ"ט ע"א ד"ה מת)

ובשורש מחלוקתם מבואר דנוגע להבנת דברי רשבי"ג בשבת (דף קל"ה ע"ב) תניא רשבי"ג אומר כל ששהה לי' יום באדם אינו נפל שנאמר ופדיו מבן חודש תפדה וכל ששהתה שמונה ימים בבהמה אינו נפל, שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן. דרש"י והחינוך סוברים שרשבי"ג היא מכאן ראייה שלאחר לי' יום לא הוי נפל וא"כ הפשט שלמד שהתורה אמרה שפדיון הבן זה רק לאחר לי' יום משום שעד עתה היה עליו חשש נפל וא"כ יש להסיק דלאחר לי' ימים הוברר לנו שאין עליו יותר חשש נפל.

אך תוס' סוברים שהטעם שאמרה תורה שפדיון הבן הוא מיום שלושים יום והלאה אינו קשור כלל לחשש נפל אלא זו היא גזה"כ, ורשבי"ג לא הלך להביא ראייה מפדיון הבן שתינוק עד שלושים יום הוא בחשש נפל, דבאמת אין לזה כל הוכחה, משום דהטעם שאין פדיון קודם לי' אינו מטעם חשש נפל אלא הוא גזירת הכתוב שלא יפדה קודם שלושים יום. אלא רשבי"ג סברא דנפשיה אמר שכל תינוק שלא קים להו לנו שכלו לו חודשיו הוא בחשש נפל (ואין צריכים להתאבל עליו) ועד מתי הוא בחשש זה? על זה אומר רשבי"ג שיש להוכיח ממה שאמרה תורה שביום שלושים יש מצוה לפדותו, מוכח שיצא מחשש נפל דאלי"כ לא הייתה התורה מצוה לפדותו גם עתה, וזהו שאמר רשבי"ג, כל ששהה לי' יום בתינוק אינו נפל, אבל על קודם לכן לא הוצרך רשבי"ג להביא כלל ראייה.

ובהאי ענין נחלקו רש"י ותוס' גם בהמשך דברי רשבי"ג, דביום שמונה ימים בבהמה אינו נפל וניתן לשחטו שנאמר "שבעת ימים יהיה תחת אמו" דלרש"י הטעם שאמרה

ח) בעניין טריפה של כל יתר כנטול דמי

והנה תוס' בב"ק מפרשים את דין נטרף בתוך לי יום בדרך אחרת מרש"י שנעשה התינוק טריפה בתוך לי יום והמשיך לחיות יותר מלי יום, מהו דתימא כיון שיהיה חייב לפדות הואיל וביום שלושים היה חי, קמ"ל דכיון שנעשה טריפה קודם ליום לי אינו חייב בפדיון וזהו דילפינן מאך, אבל אם נהרג תוך לי פשיטא שאין חיוב פדיון, שהרי לא הגיע ליום לי ושוב לא יתחייב בפדיון. ובוזה פירשו תוס' את הגמ' במנחות (דף ל"ז ע"א) "אתא ההוא גברא, א"ל אתיליד לי ינוקא דאית ליה תרי רישי כמה בעינן למיתב לכהן? אמר ליה ההוא סבא, תנא ליה חייב ליתן לו יי סלעים, איני והא תני רמי בר חמא מתוך שנאמר "פדה תפדה את בכור האדם" שומע אני אפילו נטרף בתוך לי יום, ת"ל "אך" חלקי".

ובפשטות הכונה שהואיל ויש לינוקא שני ראשים הרי הוא טריפה וא"כ אינו חייב לפדותו כלל כמו כל שנעשה טריפה בתוך לי יום שנתמעט מ"אך" ברם אם זהו פירוש השאלה של הגמ' לא יובן התירוץ של הגמ' דבגולגולת תליא רחמנא, מה כאן התירוץ, והלא היה צריך להיות פטור מכל וכל הואיל והוא טריפה, ואלו בגולגולת תליא רחמנא בא לבאר מה הטעם הוא חייב ב"י סלעים ולא בה' סלעים והלא הוא רק חד גברא? ע"ז אומרת הגמ' דבגולגולת תליא רחמנא והיות ויש לו ב' ראשים חייב יי סלעים, אבל כאן הרי השאלה שלא יתחייב ואפילו ה' סלעים כיון שהוא טריפה?

ובחידושים המיוחסים למרן הגר"ח ז"ע [על השי"ס] מובא ביאור בזה דבהו"א סברה הגמ' שמא שאמר הסבא שהוא חייב יי סלעים משום שיש כאן ב' תינוקות והוא נחשב לשני בני אדם שחייבים בפדיון כיון שיצאו בבת אחת מרחם האם וכה"ג מקדש הרחם את שניהם בבת אחת. ועל זה שאלה הגמ' והלא הוא טריפה, שהרי חסר לו גוף אחד ומדוע חייב הוא בפדיון? ועל זה מתרצת הגמ' שהטעם שאמר ההוא סבא שחייב יי סלעים כי בגולגולת תליא רחמנא שבאמת הולד נחשב רק כחד גברא רק שיש לו שני ראשים והתורה חייבה אפילו אדם אחד בשל כך פעמיים, כי יש לו שני ראשים.

ועדיין הדברים צריכים ביאור, והלא הוא טריפה שהרי כל יתר כנטול דמי, וא"כ גם למסקנא הוא נחשב כטריפה ומה הועלנו בתירוץ? ברם איתא בש"ך (יור"ד סי' נ"ז ס"ק מ"ח) שהביא מתשובות הרשב"א שהעלה חידוש עצום בדין טריפה של כל יתר כנטול דמי, דאף שהגמ' בחולין (דף מ"ב ע"א) סוברת בפשיטות שטריפה אינו חי יותר מ"ב חודשים, אבל טריפה של כל יתר כנטול דמי אינו כן, והוא יכול לחיות הרבה שנים עם יתרונו, אלא שאיכא הלכה למשה מסיני שכל יתר כנטול דמי ונחשב בפועל כטריפה אבל במציאות אינו דמי לטריפה של חסר דטריפה דחסר בפועל אינו יכול לחיות יותר מ"ב חודש, אבל טריפה של יתר יכול לחיות שנים רבות רק שדינו כטריפה.

קושיא מסוגיא דבכורות, דנהי דאיגלאי מילתא למפרע שלא היה נפל אבל בשעה שנתן לכהן הרי היה זה בזמן שהיה ספק נפל ובכה"ג לא החילה התורה את המצוה (ובקים לן שכלו חדשיו אפשר אולי לומר דמעולם לא נכנס לכלל הספק, לפיכך הסיק במנ"יח שאם פדה בתוך לי חל הפדיון כי כלפיו מעולם לא היה ספק, אלא דעל זה יהיה תמוה היכא דנהרג ואלמלי היה נהרג היה חי למה אין חובה לפדותו, ואולי גבי נהרג נימא דמיירי בסתם תינוק דהרי איכא רוב שאינו טריפה וכיון שנהרג מסיבה חיצונית יש לומר שיהיה חייב בפדיון ברם כיון שהוא היה מתוך הכלל בכה"ג הוא פטור אבל אולי אם היה ידוע שכלו לו חודשיו ונהרג אפשר שיהיה חייב אליבא דהמנ"יח וצ"ע בזה).

ומה שהוכיח רשב"ג שתינוק עד לי הוא בחשש נפל ולאחר מיכן יצא מחשש זה, אתי לומר טעמא דקרא שקבעה דזמן הפדיון הוא ביום לי שמאז סתם תינוקות יצאו מכלל ספק נפל, ולפיכך גם אם נהרג בתוך לי יום אין צריך לפדותו, שנאמר "אך" דאתי למעט, דהגם שאם לא היה נהרג היה חי יותר מלי יום והרי רוב אינם נפלים ויעוין מה שעמד בזה שם בשיטמ"ק בשם הר"ר ישראל ז"ל. אולם באמת אין זו קושיא על רש"י והחינוך, דגם אליבא דרש"י והחינוך קבעה התורה זמן שלושים יום לפדיון ולכן אם נרג קודם יום שלושים פטור מן הפדיון (ועדיין צ"ע קצת מדברי המנ"יח כפי שהערנו לעיל).

והנה ברש"י בפרשת משפטים על הכתוב "בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך ולצאנך" כתב שם, בכור בניך תתן לי, לפדותו בחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר צוה עליו במקום אחר? אלא כדי לסמוך לו, כן תעשה לשורך לצאנך, מה בכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר ופדויו מבן חודש תפדה, אף בכור בהמה דקה מטפל בו שלושים יום ואח"כ נותנו לכהן יעו"ש.

והנה לפי דברי תוס' (אך שלמדו פשט ברש"י) הרי לא נאמר דין לי יום בפדיון הבן דרק מאז והילך דגם קודם לכן אפשר לפדותו אם ירצה אם אינו נפל, א"כ איך אפשר ללמוד מדין פדיון הבן לטיפול בבהמה דקה? אלא ודאי מוכח לשיטת רש"י שאף הוא מודה דהתורה קבעה זמן לי יום לפדיון הבן דזמן הפדיון מתחיל רק כשחשש נפל כלה מהעולם כפי שנתבאר ועדיין הדברים צריכים ביאור רחב.

ויש לעיין בדברי רש"י בבכורות (דף מ"ח ע"ב) גבי מאי דאיתא התם במשנה שאם קדם האב ונתן לכהן קודם שלושים יום ומת הבן בתוך שלושים יום חייב הכהן להחזיר לאבא את ה' הסלעים. וכתב רש"י וז"ל יחזיר לו ה' סלעים הואיל ומת בתוך לי יום ואגלאי מילתא דנפל הוא ושלא כדן שקל"י עכ"ל.

ולכאורה הרי גם בנהרג בתוך לי שאין לנו הוכחה שהיה נפל אפילו הכי פטור הוא מפדיון הבן כדילפינן לה מ"אך" וא"כ מדוע רש"י מפרש שהפטור מפדיון הבן הואיל ואיגלאי מילתא שהיה נפל וצ"ע (ויעוין שם בתוס' שם דף מ"ט ע"א בד"ה מת).

שהרי הדבר לעולם לא יתברר כיון שהיא יכולה לחיות שנים רבות אי"כ מזה שחיה ב' שנים עדיין אין לנו ראייה שהיא לא טריפה של כל יתר כנטול דמי, ואם לא נילך בתר רובא שאומר לנו שאזלינן בתר רוב בהמות שאין בהן טריפות לא נוכל לעשות פרה אדומה ושפיר יושבה קושית התוס' על נקל, עכתי"ד מרן הגרעק"א זי"ע.

וראיתי שמעירים על תירוצו הנ"ל, דכך הייתה כוונת התוס' להקשות, דהרי הגמ' לקמיה מביאה רק גם מעדים זוממים דנהרגים על מה שזממו להרוג את ראובן ודלמא אותו ראובן היה טריפה וזממו להרוג גברא קטילא, אלא ש"מ דאזלינן בתר רוב. והנה גם כאן מקשים תוס' דמאי ראייה הביאה הגמ' דדלמא מה שהורגים את הזוממים משום דמוקמינן לראובן על חזקת חיות שהרי ע"כ גדול היה שהרי קטן פטור ממיתה, וא"כ ע"כ חי עד גדלות וע"כ דאית ליה חזקת חי, ומהאי טעמא הורגים את העדים זוממין אבל לא מכוח רוב גרידתא.

והנה לגבי קושיא זו לא יועיל התירוץ של מרן הגרעק"א שמדובר בטריפה של כל יתר כנטול דמי שהרי על זה אין לפטור את העדים ממיתה, שהרי מי שיהרוג כזה טריפה יהיה חייב מיתה, כפי שהתבאר לעיל בטו"ט וא"כ מה כלל טענת הגמ' ודלמא זממו להרוג גברא טריפה? אלא ע"כ דכאן הכוונה על טריפה של חסר שחשיב כגברא קטילא ובוזה שפיר הקשו תוס' קושייתם, משא"כ לגבי פרה אדומה דהתם הוי דין פסלות של טריפה שכן אינה נחשבת כשלימה ואיכא דין דכפי ששחיטתה בשלימות כך שריפתה בשלימות, ודלמא הייתה טריפה ודו"ק.

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

ט) חשבונות נפלאים לבאר את מספר המתים המגיפה

וידבר ה' אל משה לאמר. הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם פרגע... ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם... ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטרת וכפר על העם. ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. והיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף וישבע מאות מלבד המתים על דבר קרח (יז, ט-יד)

בחתם סופר על התורה כאן ביאר את מספר המתים על פי חשבון נפלא, וזה לשונו:

"הרמו מתוך העדה הזאת, ע"ד רמז היה נגזר למות התרומה מן העדה ר"ל כי העדה ס' רבוא והתרומה מזה א' מארבעים עולה לסך ט"ו אלף, וזהו הרומ"ו לשון תרומה. והנה ר"ן איש וקרח דתן ואבירים וי"ד אלף ושבע מאות המתים במגפה הרי ט"ו אלף חסר מ"ז, ועליהם הגין אהרן מבלי המיתם, והנה ב' נגד ב' בניו הכהנים והוא עמד נגד מ"ה וזהו ואהרן מ"ה הוא, וק"ל".

ביאור דבריו: כשאמר הקב"ה "הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם פרגע" נגזרה גזירה שימותו מבני ישראל כשיעור הפרשת תרומה, שבעין יפה הוא אחד מארבעים, ולכן אמר "הרמו" כתרומה שנאמר בה "תרימו את כל

ולפי זה נראה היה לומר דמה שנאמר בסנהדרין (דף ע"ח ע"א) דההורג את הטריפה פטור ממיתה דגברא קטילא קטל, היינו בגברא דהוי טריפה דחסר דאינו חי, אבל אם היה טריפה דיתר כנטול יהיה חייב עליו, והטעם פשוט, דבשלמא גבי חסר חשוב כמת (ואפילו אם יכול לחיות יותר מ"י"ב חודש מכל מקום סופו למות מחולי זה וחשיב כגברא קטילא, אבל האי גברא דיתר כיון שיכול לחיות שנים רבות אין נראה דהוי גברא קטילא ומה שדינו כטריפה הוא רק לעניין איסור אכילה. וכן נראה לדקדק מלשון הרמב"ם (פ"ב מהל' רוצח הל' ח') ויעוין בשו"ת אחיעזר [ח"א סימן י"ג] ובגליון מהרש"א [סימן נ"ז] מה שכתב ליישב קושית הפלתי.

ומעתה יש לומר דמה שמיעטו בכור שנהיה טריפה בתוך ל' יום שאינו חייב לפדותו הוא דומה לנהרג דאמרנו שאם נהרג בתוך ל' אינו חייב לפדותו אלא גם אם נעשה טריפה קודם ל' אינו חייב לפדותו בדומה לנהרג, אבל כל זה נאמר רק לגבי טריפה של חסר, אבל אם היה טריפה של יתר שאינו טריפה שמת מכוח המכה וממילא אין למעט מפדיון הבן.

ולפי"ז זהו עומק כוונת הגמ' בבכורות שבגולגולת תליא מילתא, לפי פירוש הגר"ח הנ"ל שתירוץ הגמ' היה שיש כאן חד גברא וחייב הי' סלעים משום דיש ב' גולגולות דבוזה אין לפוטרו מטעם טריפות דכל יתר כנטול דמי, דדוקא בהו"א שיש כאן ב' בני אדם הוי הטריפה משום שחסר כאן גוף והוי טריפה דחסר, אבל בתירוץ הגמ' יש כאן רק גוף אחד עם שתי גולגולות והוי יתר, וביתר אין דין טריפה לעניין מיתה (ויעוין בזה באבני נזר יור"ד סימן שצ"ט).

ואולי בזה נראה להעיר בקושית הגעק"א בדו"ח (כת"י על חולין דף י"א ע"א) דהנה בגמ' רצתה להביא ראייה דאזלינן בתר רובא (ברובא דליתא קמן) מפרה אדומה דאמר רחמנא ושחט ושרף, מה שחיטה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלמה, ואם נימא דאין הולכים אחר הרוב, ניוש דלמא טריפה היא ואי אפשר לבדוקה כי שורפים אותה כשהיא שלימה ויש לחוש שמא ניקבה בקרום המוח ואי אפשר לבדקה, אלא ע"כ דאזלינן בתר הרוב ורוב בהמות לאו טריפות הן והקשו שם בתוס' (ד"ה אתיא מפרה אדומה) דאין בזה ראייה שברוב לבד פוסקים דהרי שם מייירי בפרה שהיא בת ב' שנים וע"כ דלא נולדה טריפה דאם הייתה נולדת טריפה לא הייתה חיה (למ"ד טריפה אינה חיה יותר מ"י"ב חודש) וכיון שיש לה חזקת חיה אוקמינן לה אחזקה ומניין דאזלינן בתר רוב לחוד? ותירוץ דכל חזקה שלא הובררה מעיקרא ולא נודעה אפילו שעה אחת לא אזלינן בתרה, הלכך כל מה שמוותרת הוא רק מכוח רוב יעוי"ש.

ותמה מרן הגרעק"א זי"ע דמאי קושיא, דראית הגמ' היא מטריפות של כל יתר כנטול דמי, והרי כבר נתבאר מדברי הש"ך הנ"ל דטריפות דיתר הוי סוג של טריפה האסורה ונחשב הדבר כאינה תמימה שהרי יש בה סוג של טריפות וכל יתר כנטול דמי וחשיב כחסר לגבי זה שאינה שלימה, ודבר כזה אי אפשר לברר על פי חזקה

- א. מהו הלשון "הרומו" מתוך העדה, הלא לעיל (טז), כא) אמר הבדלו מתוך העדה.
- ב. כאן כתוב הרומו מתוך "העדה", וכן להלן פסוק י"א כתוב והולך מהרה אל "העדה", אך בפסוק י"ב כתוב וירץ אל תוך "הקהל", וצ"ב למה פעמיים כתוב "העדה" ובפעם השלישית כתוב "הקהל".
- ג. בפסוק י"ד נאמר ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות "מלבד המתים על דבר קרח", וצריך ביאור לשם מה נאמר כאן "מלבד המתים על דבר קרח", הא מעשה קורח היה יום קודם (שהרי בפסוק ו' נאמר וילנו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המתם את עם ה'", ואחר זה היתה המגיפה) והמתים על דבר קורח לא מתו במגיפה כלל אלא בבליעה או בשריפה, ומה ענינם לכאן.

וביאר המהרי"ל דיסקין שבאמת גזירת המגיפה לא היתה גזירה חדשה, אלא היא אותה גזירה שהיתה מאתמול במעשה קורח, שנאמר שם (טז, כ-כא): "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע. ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף", שאז באמת נגזרה כליה על כל העדה ח"ו, ומשה ואהרן בתפילתם ביטלו את הגזירה ההיא, אך למחרת כשחזרו בני ישראל ונתלוננו על משה ואהרן נתחדש שוב חלק מהגזירה ההיא, שאז נגזר כליה על כולם ח"ו, וכעת נגזר רק שימותו מהם כשיעור תרומה, ולכן כאן כתוב "הרמו" מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע", דהיינו שילקחו מישראל אנשים כשיעור תרומה ואכלה את אותם האנשים כרגע, וידוע שיש שלשה מיני תרומות, עין יפה אחד מארבעים, עין בינונית אחד מחמישים, ועין רעה אחד משישים, וכאן משום שהיה עידנא דריתחא נידונו בתרומה של אחד מארבעים.

והנה מספר בני ישראל היה שש מאות אלף ושלוש אלפים וחמש מאות וחמישים, כמ"ש בפ' במדבר (א, מו), ואחד מארבעים ממספר זה הוא חמש עשרה אלף ושמונים ושמונה ושלש רבעים (15,088.75 = 603,550 ÷ 40), ואותו איש שנגזר מיתה על שלש רבעים ממנו דינו לחיות, כמ"ש בשבת ל"ב ע"א: "ואפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת וגו'", נמצא שהיו צריכים למות רק 15,088 איש, והמתים במגפה היו 14,700, ונאמר "מלבד המתים על דבר קורח" דהיינו שגם אותם צריך לחשוב בחשבון התרומה, נמצא שבסך הכל מתו מתוך התרומה 14,953 איש, ומלבדם היו צריכים למות עוד 135 איש, להשלים לחשבון 15,088, והאנשים הללו ניצלו ע"י הקטורת שהקטיר אהרן, וזהו שכתוב "וירץ אל תוך הקהל", קהל בגימטריא 135, שאהרן רץ לתוך אותם 135 איש עם הקטורת ופדה אותם ממות לחיים.

עד כאן דברי המהרי"ל דיסקין, והדברים נוראים ונפלאים.

תרומת ה", ואחד מארבעים משש מאות אלף עולה ט"ו אלף (15,000 = 600,000 ÷ 40), נמצא שנגזר שימותו חמש עשרה אלף, ומוסיף החת"ס שגזירה זו כללה גם את אלו שמתו על דבר קורח, דהיינו שהגזירה היתה שמלבד אלו שמתו על דבר קורח צריכים למות עוד, עד שכל המתים ביחד יהיו חמש עשרה אלף, ובמחלוקת קורח ועדתו מתו 253 אנשים, שהם החמישים ומאתים מקריבי הקטורת, וקורח ודתן ואבירם, נמצא שכעת היו צריכים למות עוד 14,747, אך בפועל מתו רק 14,700, משום שהארבעים ושבע הנותרים ניצלו מהמגפה בזכות הקטורת שהקטיר אהרן, וביאר החת"ס 45 איש ניצלו בזכות אהרן, שהיה שקול כמ"ה איש כמו שכתוב ואהרן מה הוא, "מה" בגימטריא 45, ועוד שנים ניצלו בזכות שני בניו של אהרן אלעזר ואיתמר.

עד כאן ביאור דברי החת"ס.

ויש קצת סמך לדבריו בלקח טוב כאן, שכתב: "לכך אמר להם הרומו כתרומה מן החולין", (ואמנם שם הכוונה היא אחרת, עכ"פ חזינן שדרש לשון זו על תרומה).

ולכאורה יש להעיר על דברי החת"ס, דהרי במחלוקת קורח ועדתו לא מתו רק קורח ודתן ואבירם אלא גם ונשיהם וטפם, ואיך כתב החת"ס שמתו אז רק 253, אכן לא קשה מידי, כי חשבון התרומה היה מתוך שישים רבוא בני ישראל, והשישים רבוא הם רק הגברים מלבד הטף והנשים, וא"כ הגזירה היתה שימותו תרומה מתוך אותם שישים רבוא, אך הנשים והטף שמתו אינם בכלל זה.

אמנם עדיין צ"ע, דהרי גם בניהם של דתן ואבירם מתו, דכתיב (לעיל טז כז) "וידתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם", ופירש האבן עזרא "ובניהם. הגדולים. וטפם. קטנים וקטנות", ואח"כ כתוב (שם פסוק ל"ב) "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם", הרי שגם בניהם הגדולים מתו, ואפשר שבניהם הגדולים היו מעל גיל שלש עשרה אך עדיין לא היו בני עשרים, ולכן לא היו בכלל מנין השש מאות אלף.

ועוד יש להעיר על ד' החת"ס, דכל חשבוננו מיוסד על ההנחה שמספר בני ישראל היה שישים רבוא, ולכאורה הוא תמוה, שהרי המנין האחרון שנמנו בני ישראל לפני פרשת קורח היה בפ' במדבר, ושם כתוב (א, מו) ויהיו כל הפקדים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמישים", הרי שהיו 3550 יותר משישים רבוא, ואולי הוא ע"פ הידוע בספרים שעיקר הנשמות של עם ישראל הם תמיד רק שישים רבוא, רק חלקם מתחלקים לכמה ענפים.

ועוד צ"ב בדבריו דלכאורה הגזירה היתה עכשיו, ומהיכא תיתי שיכללו בגזירה זו גם אלו שמתו ביום אתמול, אך הענין יתבאר להלן בדברי המהרי"ל דיסקין.

ובחידושי המהרי"ל דיסקין על התורה (שנכתב ע"י תלמידיו) מובא שהמהרי"ל דיסקין ג"כ ביאר בזה חשבון נפלא מעין דרכו של החת"ס, אך באופן אחר, והוסיף בזה ביאור רחב מאיר עינים ומתוק מדבש, (וחלק מדבריו משלימים את דברי החת"ס הנ"ל), וכדלהלן:

תחילה הקשה המהרי"ל דיסקין ג' קושיות בפסוקים הללו:

קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נִתְּנִים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָךְ
לְחֶק עוֹלָם".

רש"י (על אתר) מבאר מפני מה נכתבו דיני מתנות כהונה בסמיכות למחלוקת קרח ועדתו, וזה לשונו: "ואני הנה נתתי לך - בשמחה. לשון שמחה הוא זה, כמו (שמות ד, יד) הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבבו, משל למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין. בא אחד וערער על השדה. א"ל המלך כל מי שירצה יבא ויערער לנגדך, הריני כותב וחותם לך ומעלה בערכאין, אף כאן לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה, בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם, ולכך נסמכה פרשה זו לכאן". כלומר, מאחר שנוצר ערעור על מעמד הכהונה, הוצרך הכתוב לסייעו.

מלבד אותם כ"ד מתנות כהונה שנאמרו בפרשה, נאמרו בתורה דינים וציוויים נוספים הנוגעים לכהנים; דין הקדמת כהן לישראל, הנלמד מדברי הפסוק בפרשת אמור (ויקרא כא, ח) וְקִדְשְׁתוּ כִּי אָתָּה לְחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב קִדְשׁ יְהוָה לָךְ כִּי קְדוֹשׁ אָנֹכִי מִקְדְּשֵׁיכֶם [ואין כאן המקום לדון מאיזה מילה בפסוק נלמד דין זה]; איסור על הכהנים לישא גרושה (שם, ז), וליטמא למתים (שם, א - ד).

הפוסקים דנו במעמד הכהנים בזמן הזה, הן בנוגע לחיובי הכהונה, והן בנוגע לזכויות הכהונה.

ב. המגן אברהם (רא, ד) תמה: "וצ"ע למה אין נזהרין עכשיו להקדים הכהן לכל הנך מילי ויש לזהר בזה מאחר שמדאורייתא הם, ואפשר דאין אנו בקיאין ביחוסי הכהונה. וכמו שכתבתי סוף סימן תנז". ושם (סק"ט) כתב המגן אברהם לבאר מפני מה אין נותנים את החלה שמפרישים לכהן קטן [שבו אין חשש טומאה]: "שאין מחזיקים אותו ככהן ודאי דדילמא נתחללה אחת מאמותיו וכן פסקו רש"ל ומהרי"ל".

ובאמת שבדברי תשובת הריב"ש (סי' צד) מבואר כעין דברי המגן אברהם. בתחילת דבריו כותב

אמנם לכאורה יש להעיר על דברי קדשו, דמה שאמר שאותו אדם שנגזר מיתה על שלש רבעים ממנו דינו לחיות משום אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף, לכאורה אינו דומה, דשם מיירי שיש עליו הרבה מלאכים מקטרגים ואחד מלמד זכות, אך כאן אם נגזר על שלשה רבעים של אותו אדם מיתה איזה לימוד זכות יש עליו? הלא הגזירה מוסכמת ללא חולק? ואם כן לכאורה צריך להיות ששלשה רבעים מגופו ימותו ורק רבע ישאר בחיים, ואם כן גם אם לא ימות עכ"פ יהיה חולה מסוכן וטריפה (בר מינן).

ועוד יש להעיר על דבריו הק', דהרי החשבון של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמישים לא כלל את שבט לוי, כמ"ש (במדבר א, מז) 'וְהַלְוִיִּם לְמִטָּה אֶבְתְּם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם', ומנין הלויים היה שמונת אלפים וחמש מאות ושמונים, ואם כן קשה ממה נפשך, אם הגזירה של התרומה לא נגזרה על שבט לוי, אם כן איך אפשר לחשוב את קורח בכלל התרומה, ואם הגזירה נגזרה גם על שבט לוי אם כן צריך לחשב את שיעור התרומה לפי המספר הכולל של בני ישראל יחד עם שבט לוי, שהוא 612,130, וצ"ע.

ולולי דברי קדשו של רבינו המהרי"ל דיסקין לכאורה היה נראה לעשות את החשבון על פי דרכו עם שלשה שינויים, ולפי זה יבוא החשבון מכוון היטב כמין חומר בס"ד:

- א. באמת אותו אדם שנגזר מיתה על שלש רבעים שלו - גם הוא היה צריך להיות חולה מסוכן וטריפה, משום שיחלה מאוד ברוב חלקי גופו, וא"כ נמצא שהגזירה נגזרה על 15,089 אנשים, על 15,088 נגזרה מיתה גמורה, ועל עוד אחד נגזר להיות חולה מסוכן.
- ב. יש לומר שבניהם של דתן ואבירם היו כבר מעל גיל עשרים שנה, והיו להם שני בנים כי מיעוט רבים שנים, וממילא גם הם היו בכלל החשבון של התרומה.
- ג. הגזירה לא היתה על שבט לוי וממילא קורח אינו בחשבון התרומה.

ולפי זה נמצא שסך המתים בעדת קורח היה 255 (ר"נ מקריבי הקטורת, קורח, ודתן ואבירם ושני בניהם), וכשנוריד את קורח מהחשבון נשאר רק 254, ולפי זה סך כל המתים יחד עם המתים במגיפה היה 14,954, נמצא שנותרו עוד 135 אנשים שהיו צריכים להפגע מהמגיפה, 134 מהם היו צריכים למות ממש ואחד היה צריך להיות חולה מסוכן, ואהרן רץ עם הקטורת אל תוך הקה"ל, שהם המאה שלשים וחמשה הללו והציל אותם מהמגיפה.

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

(י) כהני חזקה.

א. לאחר ערעורו של קרח כנגד משה ואהרן, נכתבו בפרשה דיני כ"ד מתנות כהונה. כלשון הפסוק (במדבר יח, ח) 'וַיִּדְבֹר יְיָ אֶל אֶהֱרֹן וְאֶנִּי הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְּרוּמַתִּי לְכָל

ובשו"ת חתם סופר (יו"ד, שלח) [בתשובה שנכתבה למהר"ץ חיות בהעלם שמו] תוארו חילופי המשא ומתן שהיה לרבו – רבי נתן אדלר – כנגד היתר הנודע ביהודה, שכתוצאה מכך שינה הנודע ביהודה את דעתו: "ומה שכתב רום מעלת כבוד תורתו בסוף דבריו דלהראב"ד כהנים בזמן הזה אינם מוזהרים על הטומאה כיון שכולנו טמאי מתים, יעיין בדגול מרבבה ביורה דעה (סי' שעב ד"ה אמר יחזקאל וכו') ונהירנא כד הוינא טלי יוצק מים על ידי מורי חסיד שבכהונה הגאון מורנו הרב נתן אדלער ז"ל שנת תקמ"ג בעברנו דרך פראג ראה פני הגאון נודע ביהודה זצ"ל והיה פלפולם בדברי הראב"ד, והנודע ביהודה הראה למורי זצ"ל את אשר כתב על גליונו, ומורי ורבי ז"ל פלפל עליו ונפרדו זה מזה והחליפו פלפולם על ידי ואני הייתי מוציא ומביא הדברים, ואז חזר בו הגאון נודע ביהודה והוסיף על הגליון הך "אמר יחזקאל וכו'", ואני בעניי אחר זמן כמו שלשים שנים מצאתי שכן כתב הראב"ד בתמים דעים (סוף סימן רלו) דאסורים מן התורה וכו', על כל פנים אין לו למעלת כבוד תורתו משען בזה".

במילים אחרות, שורש הדיון בין הנודע ביהודה לבין החתם סופר ורבו הוא האם הראב"ד התיר לכהן טמא להיטמא למתים, או שהוא רק פטרו ממלקות.

מכל חילופי הדברים דייק השדי חמד (שם, דף קלה, ב ד"ה ומתוך) ששניהם מודים שכהנים בימינו נחשבים כהנים מיוחסים וכשרים לגבי איסור טומאת מת, משום שאם נחשוש לדברי המגן אברהם או הריב"ש, נמצא ששוב יש לנו ספק ספיקא להתיר, ספק אחד שמא גויים אינם מטמאים באהל, וספק שני שמא הכהן אינו מיוחס וכשר. ומכלל דבריהם נמצינו למדים שלא חוששים לספק זה.

ד. המהרשד"ם (חלק אבן העזר סימן רלה) בסיום תשובתו בנוגע לשבויה שהעידה עליה אשה שהיא טהורה, ורוצה כעת השבויה להינשא לכהן כותב כך: "ואי אזלינן בתר טעמא דבשבויה הקלו

הריב"ש שדין הקדמת הכהן הוא דין דאורייתא, אלא שהוא מסיים: "כל שכן כהנים שבדורנו שאין להם כתב היחס אלא מפני חזקתן נהגו היום לקרוא ראשון בתורת כהן", ומבואר מדבריו – לכאורה – כדברי המגן אברהם בהלכות פסח בשם המהרש"ל.

אלא שהמתבונן בדברי שניהם יראה שאין הדברים זהים. בעוד שמדברי הריב"ש מבואר שהחשש הוא שמא הם אינם מיוחסים עד אהרן הכהן, מדברי המגן אברהם עולה שהחשש על כהנים בזמן הזה הוא שמא הם חללים. דהיינו אף אם ננקוט שהם מיוחסים עד אהרן הכהן, עדיין יש מקום לחשש שמא הם חללים [ומכאן תמיהה יוצאת על השדי חמד (חלק ג, מערכת כ, כלל צב, דף קלו, א ד"ה והייתי) שדימה את דברי הריב"ש ובעקבותיו המהרשד"ם [שיובא בסמוך] לדברי המגן אברהם].

ג. והנה בעל הנודע ביהודה בהגהותיו לשולחן ערוך (דגול מרבבה, יורה דעה, שעב, ב) בנוגע להליכת כהן לקברי גויים, שבשולחן ערוך (שם) נכתב: "קברי עכו"ם נכון ליזהר הכהן מלילך עליהם", כתב: "ולדעת הראב"ד (נזירות ה, יז) וכו' דהיכא שכבר טמא שוב אינו מוזהר על הטומאה, אם כן כהנים בזמן הזה אין נזהרין על הטומאה, ואף דלא קיי"ל כהראב"ד מכל מקום במת גוי איכא ספק ספקא, שמא קיי"ל כהראב"ד, ואם תמצי לומר דלא כראב"ד מכל מקום שמא גוי אינו מטמא באהל וכו', ולכן נלענ"ד דמי שרוצה לסמוך בזה להקל אין מוחין בידו". אמנם בסוף דבריו תבר לגזיזיה וסיים: "אמר יחזקאל, מה שכתבתי בשני סעיפים הנ"ל נמשכתי אחר דברי המשנה למלך דלדעתו סובר הראב"ד שאין איסור כלל לכהן שכבר נטמא לטמא עצמו, אבל עכשיו נתתי אל לבי שאולי לא אמרה הראב"ד אלא לענין חיוב מלקות, אבל לענין איסור אולי אפילו איסור תורה מודה. ויש בשיטות הללו כמה עיקולי ופשוטי, וגם הסוגיות סתרי אהדדי, ויש בזה דברים עמוקים לא יכילם הגיליון, לכן הדרנא בי מלהתיר לכהן לילך על קברי גויים".

בטלה הכהונה משום שאין להם כתב, דמי גזר שיהיה כתב יחוס לכהונה כדי שנאמר איתרע חזקתייהו, והרי קיי"ל כל המשפחות בחזקת כשירות בלי כתב יחוס (שולחן ערוך אבן העזר ב, ב), ואף לכהונה דהרמב"ם ור"ת הצריכו בדיקה (שם, ג) וכו', נראה דהך בדיקה אינה אלא דרבנו, דמדין תורה כהנים גמורים הם מכח חזקה, ואיך נפקיע קדושת כהנים לעשותם ספק כהנים מלא דבר".

ויש לעיין בדבריו, שבשלמא כלפי טענת הייחוס לאהרן הכהן, שנטענה על ידי הריב"ש והמהרשד"ם, אפשר לומר שבזמנינו אין ריעותא, ועל כן מעמידים את הכהנים על חזקתם, אבל כלפי טענת המגן אברהם, שיש לחשוש לפסול חללות, מה שייך לחלק בזה בין זמנינו לזמנם, ואדרבה ככל שהגלות התגברה יש יותר מקום לחשש זה, ומה אכפת לנו שדין הבדיקה הוא מדרבנו, סוף כל סוף הספק בעינו עומד. וצ"ע.

ו. היעב"ץ (חלק א, קנה) כתב על דברי השולחן ערוך (יו"ד שה, ח): "אם רצה הכהן להחזיר לו הפדיון רשאי", שלפי דעתו מחויב הכהן להחזיר את כסף הפדיון: "ראיתי להזכיר בענין מה שנוהגים הרבה כהנים להחזיר הפדיון שנכון הוא בעיני. וטוב וישר לנהוג כן תמיד, אף על פי שכתבו ז"ל שלא יהא הכהן רגיל בכך הני מילי בכהנים מיוחסים דידהו. אבל בכהני חזקה בעלמא כי האידינא. אף על גב דלחומרא אזלינן בהו לכל מילי ופרקינן בכורים על ידיהו, משום דלא אפשר באחריני מיהא להקל לא, דהיינו להוציא ממון האב מספק, נראה שאין כחן יפה להפקיע ממון בחזקתן הגרועה. וכמעט שאני אומר דמדינא צריכין להחזיר, ולפחות כל כהן יחוש לעצמו לפרוש מספק גזל שמא אינו כהן".

מבואר מדבריו שהוא חשש לכהני זמנינו שאינם מיוחסים, ומכח זה סבר שהכהן מחויב להחזיר את דמי הפדיון. ובשו"ת חתם סופר (יורה דעה, רצא) האריך בענין זה, מצד מתנה על מנת להחזיר, ובסוף

היה לנו להקל בעדות בנה ובתה ושפחתה כמו שאנו מתירין בעדות אשה, וכל זה עמד לפני.

ה. ולכן אמרתי שהיה צריך לי עיון כדי להכריע לצד אחד, אלא שאני אומר שאני סומך בזה על מה שכתב הריב"ש (סימן צד) וז"ל כל שכן כהנים שבדורנו שאין להם כתב היחס אלא מפני חזקתן נהגו היום לקרא אחד בתורה כו' יעויין שם, הרי שכהנים בזמננו אינם כהנים ודאי וכו', שהרי אין להם ספר היחס שמעת מינה שאינם כהנים ודאי אלא ספק וא"כ אחר שאיסור זה דשבויה אינו אלא איסור דרבנו וכמו שכתב הרמב"ם א"כ די לנו להחמיר במה שהוא אסור ודאי אבל בענין ספק כזה ראוי לנו לומר ספק דרבנו לקולא, עוד דהוי ספק ספיקא מתהפך ספק כהן ספק ישראל ואם תמצי לומר כהן ספק מותר ספק אסור, ויש לנו לומר ג"כ שבויה זו ספק אסורה לכהן ספק מותרת לכהן ואם תמצי לומר אסורה לכהן שמא זה אינו כהן אלא ישראל".

מבואר מדבריו שהוא הסתמך על דברי הריב"ש גם להיתר. דהיינו, בעוד שהריב"ש דן על כבוד מעמד הכהונה, וכלפי זה כתב הריב"ש שכהני זמנינו אינם ודאיים, המהרשד"ם התיר מכח זה לישא שבויה [והפוסקים דנו בדבריו האם גם בגרושה הדין כן, או שרק בשבויה בצירוף ספק ספיקא נאמרו הדברים הללו. ויעויין בשו"ת מהרי"ט (חלק א, קמט), ושבות יעקב (חלק א, צג) ובבאר היטב (אורח חיים קכח, פג, ובחלק אבן העזר ו, ב). ולא עת האס"ף].

ה. החקרי לב (אבן העזר, ב) עמד וימודד ארץ והאריך טובא בנידון זה, וכתב (דף ד, ב סוף ד"ה וגם) שיש לחלק מסברא: "ובר מן דין נראה לי דלא חשיב ריעות שאבדו כתב היחוס כי אם בימי עזרא שהיה לכל הכהנים כתב היחוס זולת קצת כהנים שלא נמצא להם כתב, בכי האי חשיב ריעות אולי פסולים או זרים הם, אבל בזמנינו שמרוב הגלות והטלטול לא נשאר לשום כהן כתב יחוס זולת במה שהוחזקו לכהנים לנשיאות כפים ודיני כהונה הנהוגים לא

54, הערה ו) ומוסיף ששמע שטעמו של הגאון היה "מפני ספק יחוס כהני הזמן, לכן פדה עצמו מכמה כהנים,

ובפרט מן הרב רבי מאיר כהן לבית ראפאפרט, שהיו מוחזקין למיוחסי כהונה". ויש להעיר על מעשה זה שתי הערות, ראשית, היאך מכח אותו חשש בירך הגאון על הפדיון השני, ולא חשש לספק ברכה לבטלה. ועוד, שאף אם כהני רפפורט מיוחסים, עדיין יש מקום לחוש לטענת המגן אברהם ודעימיה שהם חללים. וצ"ע.

העולה מתוך הדברים, שדיון זה נוגע לארבעת חלקי השולחן ערוך, כיצד לנהוג בכהנים בזמן הזה. לגבי נשיאת כפים, וקדימת הכהן בעליה לתורה (חלק אורח חיים), לגבי נתינת חלה וטומאת מת (יורה דעה), נישואי גרושה לכהן, ועם הארץ עם בת כהן (אבן העזר), חיוב הכהן להחזיר את דמי פדיון הבן (חושן משפט). הפוסקים דנו בענין זה מצד שתי טענות עיקריות, ייחוס הכהנים לאהרן הכהן, וכשרות הכהנים מפסול חללות.

דבריו כתב: "ועיין שאילת יעב"ץ (חלק א סימן קנה) ואינו נראה לי".

ויעיין עוד בגיליון מהרש"א על השולחן ערוך שם שכתב: "בתשובת יעב"ץ הפריז על המידה, וכו', וכל זה לענ"ד אינו מחוור דמדעתיה נותן כיון שרוצה לצאת ידי ספק אולי פוגע בכהן, ואם כן מאי חשש גזל איכא.

תו כתב דגם כהנים ולוים האידנא ראוי שיפדו בניהם מספק דלמא אינו כהן ולוי. ועיין מה שכתבתי בגיליון לקמן סעיף יח [שכבר העיר כן התוספות יום טוב]. ועל עיקר דברי היעב"ץ יש לתמוה מהיכי תיתי שהכהן יפדה את עצמו מספק על ידי מי שהוא גם כן ספק. ואין כאן מקומו.

ויש בנותן טעם לציין לדברי ספר מעשה רב (סימן קא) שכתב על רבינו הגר"א: "ושמענו שעשה בעצמו מעשה, שהוא היה בכור, ופדה את עצמו בששה רובל כסף בברכה, ונתנו לכהן נתינה ממש, מטעם שאביו פדה אותו כנהוג בעולם". ורבי דוד לוריא – "הרד"ל" מביא עובדה זו בהערתו לספר עליות אליהו (עמוד

"נחשבה" – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

בס"ד נחשבה קורח תש"פ

ליצנות קרירות – קורונה – סכנת הדבקה

וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֵל תִּגְעוּ בְּכֹל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסְּפוּ בְּכֹל חַטֹּאתֵיכֶם. וצריך להבין מדוע נאסר עליהם 'לגעת' בכל אשר להם.

וכתב על זה הרמב"ן, ויזהירם שלא יגעו להציל מממונם דבר ולקחת להם, כי חרם הוא. ובשם האבן עזרא כתב, שאם באו להציל ממנום ירדו שאול כמו הם, והרמב"ן דימה זאת למה שכתוב באשת לוט, ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח (בראשית יט כו), כאשר הזכרתי בטעמו שם (בפסוק יז). ועי' ברמב"ן שם בראשית דברים נפלאים, שישנן תופעות שיכולות להזיק בראיה.

ובאבודרהם בתפלת שחרית על מה שאומרים בסוף ברכות השחר, יהי רצון שתצילני משכנ רע, כתב, כדי שלא נלקח עמו, והביא על זה מה שאמרו חז"ל אוי לרשע ואוי לשכיננו, והביא עוד פסוק זה, סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאותם.

ונראה להבין מעט הדברים, שבמחלוקת מעין זו, אסור לאדם להיות קשור לקורח בשום דבר ואפילו שלא לקחת מאומה מכל אשר לו, וכל זה משום שעלינו להיות כל כך רחוקים מקורח, כי כל קשר ולו הקלוש ביותר עלול לגרום לרפיון באמונה.

ונראה שהמחלוקת של קורח לא היתה הגיונית כלל, אלא מעורבת מליצנות, וטבעה של ליצנות שדוחה מאה תוכחות, ושנינו בפרקי אבות איזוהי מחלוקת שלא לשם שמים, מחלוקת קורח וכל עדתו. ומה הפירוש מחלוקת

שלא לשם שמים, שהמחלוקת לא נובעת מבקשת האמת, כאשר מצינו במחלוקת הלל ושמאי, שכל אחד ביקש לדעת האמת, ורק בגלל זה נחלקו, כדי לברר את האמת כאשר היא, וזו דוגמא של מחלוקת לשם שמים. ולכן אמרו חכמינו במסכת יבמות פרק ראשון על מחלוקתם, אלו ואלו דברי אלקים חיים.

והנה אם היה קורח מעוניין באמת להבין, והרי הוא היה פיקח ובודאי תלמיד חכם מופלג, יכול היה לשאול כל קושיותיו למושה רבינו שעמד אכן לענות לכל הדבר הקשה. אלא שקורח לא היה רוצה לדעת שום תשובה ונימוק, רק לנסות להגיע למסקנא שמושה רבינו אינו צודק, וכאילו הוא סימן לעצמו את המטרה מראש, וזה מה שכל כך גרוע במחלוקת זו, עד שצריך להתרחק ממנה כדי שלא להידבק מאוירת הליצנות והקרירות הם ושלום.

ונראה שעד היום הזה אנו מזכירים ומדגישים ההתרחקות מקורח ועדתו, כדי להראות כמה צריך להתרחק מהליצנות שדוחה מאה תוכחות, והיינו מאה ראיות חזקות, ולכן המנהג לרקוד בשמחת תורה ולהכריז משה אמת ותורתו אמת, וכל זה כדי לסמל התרחקות זו.

והנה קורח הקשה שתי קושיות על משה רבינו, מבית מלא ספרים אי חייב במזוזה או לא, ומטלית שכולה תכלת אי חייבת בציצית או לא. ורש"י הביא שקורח הלביש את המאתים וחמישים איש בטליתות של תכלת. ולכאורה קשה מדוע היה צריך לטרוח כל כך, הרי יכול היה פשוט לבוא בעצמו אל משה רבינו ולשאול את הקושיא. אמנם הוא אשר דיברנו, אין כאן הגיון כי אם ליצנות, וכך עושים ליצנות, מוצרים מצגת וכדומה.

והנה אנחנו אומרים בכל יום ויום, ויציב ונכון וקיים וישר וכו', על אבותינו ועלינו על בנינו ועל דורותינו ועל כל דורות זרע ישראל עבדיך. ונראה שמחמת שהזכרנו בקריאת שמע פרשיות מזוזה וציצית, על כן יש בנותן ענין לגלות דעתינו, שאנו מקבלים דברי התורה עלינו לעולם ועד, ואפילו בט"ו מלשונות של קיום, ויציב ונכון וקיים וישר וכו'. כי אין אנו עוזי פנים וקשי עורף כקורח ועדתו. ואנו מפטירין אשרי איש שישמע למצוותיך ותורתך ודברך ישם על לבו. ויגעת ומצאת תאמין, ומי שיתגע יבין כמה שפיקודי השם ישרים משמחי לב.

וְשֵׁם רְאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֵנַק מִן הַנְּפִלִים – וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ פְּחָגְבִּים – וְכֵן חֵינּוּ בְּעֵינֵיהֶם. (עבור בני חו"ל לפרשת שלח)

אם מתבוננים בסיפור של המרגלים בתורה, ובסיפור של המרגלים בספר יהושע, ההבדל שביניהם בתוצאה הסופית הוא קיצוני. שהרי סיפור המרגלים שבתורה בפרשת שלח נגמר בצורה טראגית מאד לכל דור המדבר, זולתי כלב בן יפונה ויהושע בין נון, ואילו סיפור המרגלים שבספר יהושע הסתיים בצורה מוצלחת ביותר. ולא זו בלבד אלא שהנה המרגלים שבתורה שכפרשת שלח, מתחילה היו כולם אנשים ראשי בני ישראל, ובכל זאת חזרו משליחותם מרגלים, והם עצמם אבדו, וגרמו מיתה לכל דור המדבר במדבר, מבלי לעלות לארץ ישראל, ואילו שני המרגלים דיהושע, והיינו פנחס וכלב, לא די שלא ירדו ממעלתם ומדרגתם, אלא שבליה אחת, החזירו בתשובה את רחב, שהיתה מהכנענים. לא יאומן החילוק בתוצאה... והלא דבר הוא, ומה זה בא ללמדנו.

ונראה שהנה המרגלים דמושה רבינו כאשר חזרו משליחותם אמרו, וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ פְּחָגְבִּים... והרי שלא היה להם מספיק חוסן ועוז לעשות השליחות כראוי, ולכן ירדו ממעלתם ומדרגתם הרוחנית, וגם החטיאו לכל העם, אולם המרגלים דיהושע כפי הנראה נשארו במעלתם הרוחנית, ולכן גם היו כל כך ניכרים בבית רחב שביריחו, וסודם התגלה לכל, עד שמיד באותו לילה נודע הדבר למלך, ועל כרחק שהיו ניכרים ושונים בכל הליכותיהם ומעשיהם, ולכן התפרסם שבאו ליריחו אנשים מוזרים, וכולם הכירו ביהדותם עד שרחב נאלצה להביא אותם, ובתוך כך חזרה בתשובה.

והנה היה אפשר לחשוב שבתור מרגלים היו פנחס וכלב מאד לא מוצלחים, שלא הצליחו להתמוזג ולהיטמע באוכלוסיה המקומית, אולם האמת היא ההיפך הגמור, דווקא הם היו מתאימים ביותר להיות שלוחים של יהושע בין נון וכל עם ישראל, וזכו הם וזכה כל הדור, וכל זאת רק על ידי הנהגתם הקדושה, ושמירתם על קוצו של יוד של יהדותם.

ואכן זו הדרך שיבור לו האדם תמיד, לא להתפעל מהסובב אותו, ולהשאר בדרגה של בן תורה, ואז לא ירד מהדרגה שלו, וגם יוכל להעלות אחרים אליו, ויצליח באשר יפנה, אולם אם ח"ו הוא במצב של **וְנָהִי בְעֵינָיו בְּחַנְבִּים** אזי אחריתה מי ישורנה.

ובמדרש, **אנשים גדולים היו אלא שעשו עצמם קטנים**. ודומה שדברינו כלולים בדברי חז"ל הללו. דו"ק.

דומה שדברים אלו צריכים לשמש לנו תמרור וסימני דרך, ללכת בדרכי התורה מתוך בטחון בצדקת הדרך, כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה, ובאהבתה נשגה תמיד, – וישמור על עצמו שלא להידבק בשום נגיף רוחני... וברצות השם דרכי איש גם אויביו ישלים אתו.

"מתוך ההפיכה"

פרק כ"ח "טיפול בכפפות משי"

תקציר קצת מורחב: חיים שלום פינקלשטיין הוא עילוי מיוחד במינו, מוצאו מהעיר אמשינב שבפולין, אביו נפטר עליו מיד לאחר שהגיע למצוות, בגיל 14 וחצי נעשה חתן אצל חבר של אביו, רב משה יוסף הויזמן, בסוף שנת תרצ"ט הגיעו שתי המשפחות לארץ ישראל לפני שפולין סגרה את שעריה, הוא מתחיל ללמוד אצל עילוי גדול בשם רב משה כהן, אדם מסתורי מאד ולא חברתי, אבל גאון בכל מקצועות התורה, יחד עם גיסו אפרים זלמן בן גילו, תקופה קצרה לאחר שהחל ללמוד, שם לב כי רב משה כהן נעלם מדי תקופה לכמה ימים, ביחר קצר מעלה כי בימים אלו הוא לומד אצל חכם תימני שמתגורר בשכונה מעורבת בשם נחלאות, חיים שלום הסקן מנסה לשאוב מידע מרב משה אך נתקל בחומה בצורה, אך הוא לא מוותר ומגיע בכוחות עצמו אל החכם התימני לאחר שהוא מרשים אותו מאד הוא נותן לו כתובת בו יתחיל ללמוד את יסודות חכמת הח"ן אלא שהמקום מתגלה כמאורה מסתורית ביותר, המלמדים שלו חורגים מהגוף הירושלמי ושיטתם מעודדת לעשות פעולות של ממש לקירוב המשיח, כולל שיתוף פעולה עם המחותרת הציוניות.

יש מי שעולה על כך ומיידע דרך פשקוויל (כתב פלסטר) לחמיו וכך מוצא את עצמו רב חיים שלום עוקב אחר חתנו ומגלה לתדהמתו כי בשעות לא שעות הוא מגיע לאיזו חורבה בשכונת מוסררה שכונה מלאה בפושעים, הוא מתייעץ עם הרב שלו הגרי"ז מינצברג (רבה של העיר העתיקה) והלה דואג להצמיד לו את תלמידו רב ברוך עקשטיין שתוך תקופה קצרה מגיע למידע כי חיים שלום מלא בדעות כוזבות תוצרת התנועה התימהונית, הוא מיידע את המו"צ שמחליט להפריד בין הגיסים, כדי שאפרים זלמן לא יקלוט את הדעות של חיים שלום, אלא שהכל נעשה בצורה מסתורית שמציתה אש בין חיים שלום למשפחת המחותרת.

ברקע מתנהל מאבק חשאי איתן בין ארגון שומרי החומות הקנאי עם אנשי הארגון המשיחיסטי, וחיים שלום נפל בין הכסאות, הוא יוצא קרח משני הכיוונים, ונראה כרגע שהוא מאבד את כל העולמות.

העולם היה סקן לשמוע אך מוסר רב ברוך עקשטיין שיעור רק על סמך מראי מקומות בלבד, לכך נשאר כולם צמודים למקומותיהם.

כולו דחילו ורחימו לבוש היה במיטב בגדי השבת שהיו נקיים מכל רבב, ניגש רב ברוך אל הפרוכת ונישקה בחדת קודש, לאחר מיכן נשא לפול עצום שנמשך כמעט שעותיים, השיעור היה מעשה אמון, לראשונה נכחו השומעים לראות את נכנס התלמיד לתוך הנעליים הגדולות של הרב, כל מי שהכיר את מהלך מחשבתו של המו"צ ראה עד כמה נאמן התלמיד למקור, הוא נשא שיעור בנוי לתלפיות בלי אף פירכא על הדברים.

אך את חיים שלום לא הצליח לכבוש, למרות שלמד עם רב ברוך רבות וידע את גדל גאונותו, אך כעת הוא לא צריך לו, הוא רצה שכעת יהיה המו"צ במקומו, כדי שיוכל ללבן את הסוגיא הבעורת בקרבו. כל כך הרבה זמן הכין את עצמו לקראת המפגש הוא קיווה לקבל תשובות מספקות לכל התהיות שניקרו בלבו, עתה שוב נותר בלי כל מענה.

אך לא רק זה הפריע לו לריכוז, הוא ראה את אפרים זלמן נכנס אל בית המדרש, אף הוא היה סקן לשמוע את השיעור, הוא בחר לעצמו מקום בצד כדי שלא יבחינו בו, את הלב של חיים שלום קרע המראה הזה, בעבר הלא רחוק היו תמיד מסכמים

מראש היכן ישבו יחד. אם אירע שלא הגיעו יחד וחיים שלום הקדים לבוא, היה אפרים זלמן תר בסקרנות רבה בתוך הקהל איפה יושב גיסו כדי לשבת לידו, הפעם התנזר ממנו גיסו כאילו הוא איזה מצורע.

"איפה ארבעת השנים שעשו יחד, האם התאיידו להם בלי להותיר כל רושם? האם עד כדי כך שונאים אותי משפחת המחותר? אז למה לא ביקשו לפרק את החבילה?" אם היו מבקשים ממנו לא היה מתאבל במיוחד לאור התנהגותם האחרונה.

לבו היה מלא עד גדותיו בטרוניות על כל העולם ומחשבותיו נעו אנה ואנה, הוא היה מרוכז בכאבו האישי וחושן מזה לא קיים דבר, מעולם לא שפט את עצמו על ריכוזיותו היתר בעצמו, למרות חוסר הריכוז שלו הבין את כל השיעור, בשל מוחו העילויי שלא צריך להתאמץ גם בשיעורים מסובכים יותר, אם היה רוצה היה לו הרבה מה לומר, אבל המחנק שחש בלבו מנע ממנו את היכולת לפצות פה, הציבור היה מופתע מצורת התנהגותו, הם לא הכירו אותו כשתקן, אך לחיים שלום לא היה אכפת, הוא חש מרחף בין העולמות ולא ידע לאן צריכות פניו לנטות.

כל השיעור כסס את ציפורניו בעצבנות, ראשו היה מלא מחשבות לגשת אל אפרים זלמן ולשאל אותו לפשר התנהגותו המוזרה, הוא חש מעין השפלה שהוא זה שצריך לבקש את תשומת לב גיסו, אבל הסקרנות הייתה חזקה מרגשות ההשפלה, בגמר השיעור ניגש אל אפרים זלמן לפני שהספיק לחמוק מעיניו.

"אפרים זלמן, מה פשר ההתנהגות שלך בזמן האחרון? לחש חיים שלום בזעף כשעיניו חשפות גיצים, לגיסו האומלל שניסה להיבלע באדמה ובלבד שלא לעמוד מול עיניו החודרות עד מעמקי הלב, של גיסו האהוב.

מי שהיה מתבונן מהצד, יכול היה לראות את קשת ההבעות שעברו על פני אפרים זלמן, מאדום כסלק לחיוורון עמוק כשל אדם שעומד להתעלף, לאחר מיכן היה מראהו צהבהב אפרפר כחולה אנוש. נראה היה שאפרים זלמן לא ידע אך להתמודד עם הסיטואציה הקשה אליה נקלע, עתה הבין עד כמה צדק אביו שהזהיר אותו מספר פעמים לא ללכת לשיעורים של המו"צ, אפרים זלמן ציית עד עתה ללא עוררין, הפעם סבר שהמצב שונה, הוא הסיק שיהיה קהל אדיר בשיעור מכל תשובי האזור אין סיכוי שחיים שלום יוכל לראות אותו או לגשת אליו, אביו לא היה בבית כדי לשאול אותו האם יסרב עתה, הפעם נוכח לדעת, עד כמה עיני הנץ של חיים שלום לא מפספסות פרט אחד.

לאחר כמה רגעי בלבול ומבוכה לחש חזרה: האמן לי חיים שלום גיסי האהוב, שזה ממש נגד רצוני, רציית לומר לך מהרגע הראשון על החלטת המו"צ שליט"א, על לימוד שונה עבורי שיקדם אותו יותר בלימוד, אבל מה אעשה, שאבי שיחי' הזהירני לא לומר לך דבר על כך, עד לפני שהמו"צ יספר לך את מכלול השיקולים, אני לא אלק נגד רצון אבי שליט"א שהסביר לי שישנה נקודה רגישה מאד ולכן עדיף שלא אנסה להסביר לך את העניין.

את האמת אומר לך, גם אם הייתי רוצה להסביר איני יכול! איני מבין למה נוכחותך מגמדת אותי, מעולם לא חשתי כן, תמיד היה טוב בשבילי לחסות בצילך, אך רצון אבי והמו"צ שאתקדם בנפרד, תחת פיקוחו של אחד מגאוני ההוראה שליט"א, אני חש ב'ה הצלחה גדולה בלימוד המסכת והפרשים יחד עם הגישה ההלכתית הנפלאה של הרב רייזמאן שליט"א. אבל מאד מצער אותי שאתה לא שותף מלא". סיים בקול מלא צער.

שניהם לא נוכחו בדמות האלמונית שנצמדה אליהם מהצד והקשיבה לכל מילה, ניכר היה על הדמות עד כמה היא שמחה לשמוע פרטים ופרטי פרטים מהנעשה. הלה חק את ידיו בהנאה, יש לו מה לעשות בקרוב האש שיצית יעסיק הרבה את חבריו שחסרו באחרונה מאורע משמח לבב.

"חיים שלום היקר, תסלח לי על מה שקרה, אני מבטיח לך שאני ממש אוהב אותך, כדוד את יהונתן, לעולם לא אשכח אותך בכל מצב שיהיה" אמר בקול חנוק מדמעות.

חיים שלום חש שדבריו של אפרים זלמן נאמרו מתוך הלב, הדברים הכאיבו לו מחד, אבל נתנו מבט חיובי על גיסו, הוא שמח שלכל הפחות גיסו איתו באותו מתרס.

"טוב, אני מוחל וסולח לך, אבל מבקש ממך בכל לשון של בקשה, כי מהיום והלאה מותר לך להתקרב שוב אלי, כי כל הסיבה לריחוק אינה קיימת שוב.

"אננני לללא יודע, אמר אפרים זלמן ברעדה, אסור לי להבטיחך, לפני שדיברתי על כך עם אבי שליט"א" ניכר היה עליו כי הוא מתייסר יסורי נפש בשל מידת הדך ארץ העצומה שלו לאביו ולמו"צ.

אפרים זלמן יצא נבוך ובראש מושפל מבית הכנסת, בעוד חיים שלום נותר על מקומו מסומר לחלוטין, החרון אופף אותו והמחשבות לא מפסיקות להציף את מוחו. אם היו מדברים איתו ישירות היה נפגע פחות, יתכן שהיה כועס על עצם ההפרדה אבל לא חי בסיוטים כאלו, עתה כעס על כל העולם כולו שעושה צעדים חד צדדיים בלי לערב אותו בעניין, כאילו הוא איזה קיביצער (משקיף מהצד) איפה נשמע כדבר הזה ששזוער לעתיד ינהג כך כלפי חתנו האהוב!?

"איזו צורת הנהגה היא זו? ארבע שנים אני "בבת עינו" ולפתע הכל מתהפך? גם את המו"צ איני מבין, למה הם חוששים שנוכחותי תגמד את אפרים זלמן, זה נשמע לא אמיתי, יותר סביר להניח כמו שחששתי שלמו"צ ולחמי יש יותר מחשד שסטייתי

מהדרך הישירה כשהתחברתי עם חבורת "שקוצים" בעיני הישוב הישן, אך נניח שכן, עדיין לא מוצדקת השיטה הזו, למה לא מדברים איתי ישירות, למה הכל מאחורי גבי, האם אין בזה "מכה רעהו בסתר"? אין ספק בזה שהדרך פסולה לחלוטין" הרהורים אלו שטובלים היו בכפירה מוחלטת בגדולי ישראל שנעלים משיקולים זרים, חדרו ללבו זה מכבר, לאחר השיעורים ההרסניים ששמע מאיציק ואנשיו, הם חללו בקרבו והרסו בו הרבה מתום הבחורות שהייתה נטועה בו.

רב ברוך שנותר בבית הכנסת לאחר שישב עם כמה מהשומעים ללבן את השיעור, הביט מהצד וראה את פניו הנפולות של תלמידו חיים שלום, הוא ראה אותו מדבר עם גיסו עם הרבה זעם, אבל לא יכול היה לדעת על מה דיברו, השתיקה הארוכה של חיים שלום הציקה לו מאד, הוא חיבב אותו למרות הנפילה שלו, היה לו לב רחמן מאד, הוא אחז שבגישה של קירוב יצליח יותר. הוא החליט לדבר איתו לנסות לתהות על מה ולמה הוא זעוף באחרונה.

"וואס הערט זיך? (מה נשמע) למה לא שמענו את קוקך בשיעור? הרי תמיד היית הרוח החיה ושימחת את כולם עם ההערות הנפלאות שלך, אין לך מושג כמה אתה חסר לנו, העולם מאד נהנה מהשאלות הנבונות שלך שמביאות מבט נוסף ומוסיפות הרבה חן לשיעורים".

"איבדתי את הטעם להתערב בשיעורים" ענה חיים שלום בקול חמוץ מאד.

"על מה ולמה?" שאל רב ברוך כשבקולו נשמעת נימת התפלאות אמיתית.

חיים שלום היה נבוך, האם יפתח כעת את כל "תיבת הפנדורה" ישנם עדיין די הרבה בחורים ואברכים במקום ומישהו עלול לשמוע את השיחה, ובכלל מי אומר שרב ברוך באמת לצדו, אמנם הוא מדבר אליו יפה מאד, אבל הוא לא שכח את דברי חבריו שחושדים בו שהלך לדבר עם ר' לייבל ווערקער הטרוריסט. דבריו ההחלטיים של שלומי סרוסי נצרכו בלבו עד שכמעט היה משוכנע שק היה.

"אני לא יכול לדבר כרגע, זה לא המקום בו אני יכול לשוחח בחופשיות על כל מה שעובר עלי בזמן האחרון".

"אולי תבוא אלי לבית, אפשר לדבר בחופשיות על כל נושא שבעולם" הציע רב ברוך ברוחב לב.

"אחשוב על זה אבל לא כרגע, התחמק חיים שלום מלתת לו תגובה.

שני בחורים מהמצינים הגדולים בירושלים הילכו ברחוב הסמוך לבית המדרש.

לא, אין הכוונה שמצינים היו במידותיהם הנעלות או בכישורונותיהם הברוכים, בשטח זה לא ניסו להתמודד עם איש, אבל היו להם מידות אחרות, לגובה ולרוחב, וכישורים מיוחדים במינם להטיל אימה ופחד על כל מי שלא מוצא חן בעיניהם. חיים לאזאר שמייסר (המכה) וגדליה פסחוביץ דער שלעגער (המרבין) היו שמותיהם ידועים לכל אנשי האזור ולא לברכה, הם היו מעורבים בהרבה אירועים שגבלו בהצרת צעדי הבחורים שהחלו לגלוש במורד התלול.

הללו זכו לתואר המפוקפק "דיא שאבבניקעס" (הנוער המקולקל) לא הייתה מילה גנאי בירושלים יותר מהתואר "שאבבניק" ברגע שאחד מותג בתואר זה ירדו כל מניותיו בעיני הציבור אפילו אם היו עוד הולכים בשבת את השטריימלאך לראשם כבר היו מסומנים בטוש אדום עבה, הבחור הזה חשוד על הכל, אפילו על חילול שבת בצנעה. כדי שלא יעזו חלושי האופי להתקרר לאותם ארזי פרחי מונו (על ידי עצמם) שני הצדיקים שלנו לשמור על טהרת ירושלים, אמנם הם עצמם לא היו טילת כלילת תכלת, מעולם לא התקרבו לשיעורי תורה, כי מוחם היה צר מלהכיל דברים עמוקים יותר משניים מקרא ואחד תרגום, שגם בזה לא תמיד הצליחו לעמוד בשל העיסוקים הרבים שלהם לטובת הכלל והפרט, אבל מי יכול לקחת מהם את זכויות על הגנת הקו הראשוני של ירושלים.

עתה פסעו בנחת בחוצות זיכרון משה כשבידיהם "קוישיקלעך פוהל מיט פאפיטעס" (שקיות גרעיני חמנייה) הם מילאו את הרחובות עם הקליפות בלי לחשוב כי בקך מלכלכים את חוצות העיר הקדושה. לפתע ניגש אליהם בחור צעיר בהתרגשות.

"היינט האט איהר פיהל ארבעט, סיא דאה א'בחור וואס איז געווארן זייער קיילע, ער מאכט דערווייל דעם אנשטעהל פון אנעקסטער פון יושבי בית המדרש, האב ער האט צי טאהן מיט דיא אונטערוועלטניקעס וואס מאכין קיילע אונזערע בחורים" היום יש לכם הרבה עבודה, ישנו כאן בחור שנהיה מקולקל מאד, הוא אמנם עושה רושם של בחור למזן גדול, אבל יש לו עסק עם אנשי עולם התחתון שמקלקלים את הבחורים שלנו".

שני הצדיקים נדלקו, עיניהם אורו בחדווה עצומה, החיים הלילה כבר לא יהיו משעממים, יש להם עתה תעסוקה מלאה. הם עודכנו על הבחור שנמצא בשיעור שנערך עד לרגע זה בבית הכנסת הגדול, עליהם להראות לו את נחת זרועם, קך יוכלו לעצור את אחד מהמסוכנים ביותר שרוצה להרוס את כל האידישקייט מבפנים.

חיים שלום עזב את בית הכנסת במהירות לביתו, לבו צרוב לחלוטין, האיחוד עם אפרים זלמן הכאיב לו מאד, הוא החליט ללכת לישון מוקדם, אולי מחר יעלה מצבו רוחו. כשיצא מבית הכנסת מהלך את הדוך במהירות לביתו במאה שערים, לא הבחין אך שני בחורים מגודלים דולקים אחריו כחיות טרף הרדפות אחרי קרבנם, הם חיכו לרגע בו יתחככו בו.

לפתע נרעד כולו, עתה חש בשעטה מהירה של בחורים אחריו, סקרנותו גברה והוא הסב את ראשו אחורנית. הוא ראה שני בחורים מגודלים לבושים עם שטרמימלים שמוטים כלפי מצחם, כדי להסתיר במעט את פניהם, אך המסווה לא הועיל, הוא הכיר את שניהם, הם היו ידועים ב'מאה שערים' כחיים שמייסר (המכה) וגדליה שלייער (המרביץ) את התארים המפוקפקים הללו הרוויחו ביושר, לא הייתה הפגנה אחת בירושלים שלא ראית אותם מובילים אותה בסערה ובצעקות אימים, גם אנשי הישוב הישן לא חיבבו את שני הבטלנים שנודעו בנחת זרועם.

מה להם ולו? לא ידע, אבל לבו פרפר מרוב פחד, נראה שהם מתכוונים לעשותו מטרה לחיצייהם, מזמן לא היה להם טרף זמן והם חשו תסכול רב, עתה כנראה ביקשו לפרוק את כל המועקה עליו.

כשהגיעו לרחוב אשתורי הפרחי שצר מאד ואי אפשר לחמוק מידי הזלובים, חסמו את דרכו לחלוטין חזקו לעומתו בקול חוצב להבות: "פראסטער שאבבניק (נער חלול וקל דעת) דו מאכסט אנאונשטעל פון אלמזך און אצדיק, אובער דוא ביסט א'קייליקער, געה פון אונז צו דיא טמאדיקע תל אביב דארטן איז דיין ארט (אתה מעמיד פנים של למזך וצדיק אבל אתה מקולקל עליך ללכת מאתנו לתל אביב הטמאה שם מקומך".

זעמו של חיים שלום בער בו הוא לא עשה את החישובים אם הוא לא מסתכן בכך, הוא החליט להעמידם במקומם, הוא יראה להם שהוא לא איזה בחור משועמם קל דעת שניתן להכותו ואיש לא יצא להגנתו

"מי אתם בכלל? מתי פתחתם לאחרונה דף גמרא, אולי כשהייתם בחיידר ואולי גם זה לא, עד כמה שידוע לי, בישיבה קטנה לא דרכתם, חוץ מלהציק לאנשים תמימים וישרי דרך, אין לכם כל עניין בעולם של הקב"ה, עזבו אותי למנוחה ותעשו מצוה גדולה יותר, אם תלכו לישון, שינה לרשעים הנאה להם והנאה לכל העולם כולו".

"אם תדבר עוד מילה אחת מיותרת, נחלק את גופך לשתי יחידות שוות, תצטוך לשתי חלקות קבורה בהר הזיתים." נשמע קול צחוקים המזעזע, וכדי שלא יטעה בכוונתם, הרימו את ידיהם החסונות אל על במטרה לחבוט בו כהוגן.

חיים שלום ניסה להראות להם כי אינו מפחד מהם, בשארית כוחותיו הרים את קולו עליהם: "שלעכטע מענטשען געט פון דאגעט, שטערט נישט מענשטין צו לעבין" אנשים רעים לכו מכאן הניחו להם לחיות.

אך דבריו נפלו על אוזניים ערלות, הם התקרבו אליו ועיניהם מזרות אש, הם התקרבו אליו עד כדי אחיזה בבגדיו, הפעם הבין חיים שלום כי מצבו מסוכן, הם עלולים להכותו עד מוות, עם כאלו בריונים לא מנסים להשיב מלחמה, ברגע האחרון דחף את חיים שמייסער בכוח, הלה שלא היה מוכן להתקפה נפל ארצה ונחבט על חברו גדליה.

את הרגע הזה ניצל חיים שלום הוא נס בבהלה מהמקום, תוך שהוא זועק בבהלה "ראטעוועט מיר סיא דאה רשעים וואס ווילען מיר הרגענען" הצילו אותי ישנם רשעים שרוצים להורגני. בינתיים התאוששו שני הגברתנים ורצו אחריו במהירות תוך שהם מקימים זעקות אימים נוראות שהדהדו ברחובות שהיו כבר שקטים בשל השעה המאוחרת.

"געה פון דאגעט טרייפנייאק" (תלך מכאן משוקין) דו מאכט דעם גאנצען געגענט שמוציג (אתה עושה את כל האזור מלוכלך) געה צו תל אביב". הקולות הדהדו בלילה והעירו אנשים מרובם, לא עברו רגעים ספורים עד שעשרות סקרנים למדי התאספו סביבו, רבים מהם היו מוכרים לו (חלקם היו בחורים משייבת מאה שערים בה היה לומד בסדר שלישי).

הבושות היו קשות, בכוחות על אנושיים עצר עצמו מלבכות, הוא חש עצמו ככבשה בין שבעים זאבים שרוצים לטורפו בכל רגע, לא היה אחד שניגש להשתיק את שני הנרגנים שעושים כמעט "לינגן" ציבורי לבחור תמים, נראה היה לו כי הם די מרוצים מהמצב.

לפתע חש סחרחורת עזה תוקפת אותו עיגולים שחורים הקיפו אותו, דומה כי הוא עומד חלילה וחס להתעוור, רגליו רעדו מרוב חולשה, זעקה נוראה יצאה מפיו "מאמא קים ראטעווע מיר" (אמא בואי להצילני) הוא נפל ארצה מתעלף.

כעת הרגישו רבים מהנוכחים כי אותם בריונים הגדישו את סאתם, צעקות אימות החלו ברחוב ובלגן אימים, שני מבוגרים גילו אחריות והחלו לעסות ולהנשים את חיים שלום, שהיה נראה חסר הכרה לחלוטין. שני הגברתנים שלא השלימו עם בריחת טרפם מידם, הדפו את הצעקנים ואת כוחות ההצלה בצעקות מחרישות אוזניים.

"מ'טאהר נישט געבין קיין הילף צום דער רשע, ער האט זך געחברט מיט דיא אצ'ל און דיא לח"י ימ"ש, ער איז א'שפיאנער צווישען אונז, און מדארפ איהם ערליידיגן (אסור להגיש עזרה לאותו רשע שמשתייך לאצ'ל וללח"י הוא מרגל בתוכנו וצריכים לחסלו)

"איך אתם מעיזים לדבר כנגד העילוי הגדול חיים שלום, זעק בחור שהכיר את חיים שלום מהשיעור של המו"צ, רבינו אמר פעם עליו כי הוא עתיד להיות תקוות הדור הבא, אתם סתם פועלים מתוך קנאה ורשעות, כל מי שקצת מנסה להצליח אתם מיד גומרים אותו".

דבריו נפלו על אוזניים כרויות, רוב האנשים לא היו מחבר הקנאים, רק סתם סקרנים שבאו לראות את הסערה, עתה התעוררו לעשות שפטים בגברתנים, הם צעקו וניסו להכות את שניהם, אך שני הגברתנים לא נרתעו, הם נופפו לכמה מחבריהם שעמדו מהצד להיכנס לעובי הקורה, הללו נדחפו לעזרת הגברתנים ובק הכריעו את המערכה עוד מעט וחיים שלום יהפך לגל עצמות.

יונטי פרגר שהריח מרחוק את המצב, רץ טרוף נשימה לנחצה ברמון שהתגורר לא הרחק וסיפר לו כשכולו מזועזע, איך מכים את חיים שלום ועוד מעט לא יהיה את מי להציל "עליך לעשות מעשה ולפרסם חסות על האומלל" סיים כמעט בדמעות.

נחצה היה מבולבל, ניכר היה על יונטי כי הוא נרעש ושביר ממצבו של חיים שלום, אולי טעה ביונטי והוא באמת אדם חיובי ולא סוכן כפול, אם כך צריך להלך איתו בזהירות "כבדהו וחשדהו" אבל לא מיד, מותר לתת לו צ'אנס נוסף.

נחצה שהיה מרושת עם חבר פעילים גדול מהאצ"ל ולח"י הזעיק תוך חצי שעה עשרים פעילים שיבואו להגן בגופם על הקרבן. בלי שירגישו הניצים, הגיחו לפתע עשרים בריונים מצוידים באקדחים שלופים. הם באו בסערה כגדוד קומנדו, הם חייבים להסתלק במהרה לפני שמטורה המנדטורית תעלה עליהם.

"אם לא תתרחקו מכאן יהיה כאן שדה קטל" צעקו בקול ניחר.

הפעם לא היה צורך להסביר, ברק האקדחים שנצץ באש הלאמטערענס (העששיות) שאחזו בידיהם הבהירו לציבור כי עוד מעט יהיו כמה הרוגים. הפעם נסו הגיבורים הגדולים לסמטאות בתי וורשה הסמוכה בפחד איום, אף אחד אינו מוכן למסור את נפשו אפילו על כזה רעיון מקודש.

לאחר שהקנאים נעלמו, נעלמו חיש גם אנשי המחותרת מהמקום, הופעתם בציבור החרדי הוא דבר חמור מאד, הם נזהרו לא להסתובב בתוך מבואות מאה שערים שלא האירה להם פנים. חיים שלום נותר שרוע על הרצפה מוטל חצי מת, עד שכמה מהנאספים ריחמו עליו הם אלתרו שני ספסלים מאחד מבתי הכנסת והניחו את חיים שלום עליו ופסעו לביתו במאה שערים, הם דפקו בדלת וגב' פינקלשטיין פתחה את הדלת, היא הסתכלה בפחד איום במחזה הקשה שנגלה לעיניה, כשבנה מחמדה שכוב על גבי הספסלים כמעט חסר חיים.

כשראתה את בנה במצבו הקשה הקימה זעקות אימים שהעירו את כל השכונה הישנונית: "וועה צו מיר אומגליקלאכע מאמע, אצווייטע מאהל איז שוין מיין קינד באווסטלאז" (אבוי לאמא שרואה את בנה חסר הכרה פעם שניה) כל המראות מהתקופה האומללה באמשינוב חזרו אליה בשנית, היא נזכרה בכל התקופה הקשה שעברה על בנה שכמעט הלך מן העולם, מי יודע אם כל הצרה חוזרת אליה בשנית.

אחד השכנים הלך להזעיק את הרופא הירושלמי המפורסם ד"ר חיים כהן שידוע היה במסירות נפשו לחולים, הוא היה מסוגל לערוך ביקור חולים אפילו בשעות שרופאים אחרים כבר נמו את שנתם, כשנכנס לבית בדק את חיים שלום בדיקנות היקית המפורסמת שלו, הוא הבחין כי הוא מצוי בעילפון עמוק, אך לא בגבול ה"קומה" (תרדמת) הבדיקה שעוד העלתה כי לא הוכה בידי הוונדליסטים, אבל הופחד מאד וכתוצאה מכך קיבל "טראומה" נפשית.

לאחר בחינה מדוקדקת קבע שחיים שלום טעון אשפוז בבית חולים ביקור חולים שנמצא לא הרחק מהמקום, הוא הציע לקחתו ברכבו תמורת תשלום סמלי. חיים שלום הוכנס למיון לאחר בדיקה ראשונית אושפז במחלקה הפנימית, בגיליון הרפואי נרשם כי הוא מצוי באיבוד הכרה חלקי, יש חשש רציני להתמוטטות עצבים, עליו להיות תחת פיקוח רפואי.

לאחר שבוע שלם נעזר מהעילפון, הפעם השתפר מצבו בקצב מהיר יותר מהטראומה אותה חווה בפולין, אך אותות האירוע טבועים היו בו, ניכר היה שסובל הוא מחולשת עצבים אך חייו לא היו בסכנה.

לאחר שבוע נוסף הגיעו הרופאים למסקנה כי אפשר להוציאו מבית החולים אך הוא נזקק למנוחה מוחלטת, הם המליצו לאמא לקחת אותו ל"מוצא" שמשמש כמקום רוגע לכל מיני חולניים שזקוקים למנוחה מוחלטת.